

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Nikola HORÁKOVÁ

Dobré vládnutí a jeho role v rozvoji

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Dušková

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla do seznamu.

V Olomouci 7. června 2011

Podpis

Mé poděkování patří Mgr. Lence Duškové za rady, připomínky a čas, který mi věnovala.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nikola HORÁKOVÁ**
Osobní číslo: **R080281**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Dobré vládnutí a jeho role v rozvoji**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je charakteristika konceptu dobré vládnutí neboli good (democratic) governance, představení jeho principů a popis jeho vývoje v jednotlivých institucích. Zaměřím se na přístup Evropské unie, Světové banky a Organizace spojených národů, z toho především na United Nations Development Program. Jako příklad dobrého vládnutí v praxi uvedu projekt Election Support Project 2010 ? ESP pro Tanzánii. V poslední kapitole se budu zabývat tím, zda aplikace konceptu může pomoci Africe v jejím rozvoji. Předběžná osnova 1. Charakteristika a vývoj konceptu dobré vládnutí (?good governance?) 2. Přístup Světové banky, Evropské Unie a Organizace spojených národů ke konceptu 3. Dobré vládnutí v praxi 4. Dobré vládnutí jako příležitost pro rozvoj v Africe

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 10 - 15 tisíc slov
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

CARBONE, Maurizio. The European Union, Good Governance and Aid Co-ordination. *Third World Quarterly, Third World Quarterly*, 31,1 (2010): 13-29 s. Business Source Complete. EBSCO. [cit. 2011-1-28] Ethnocultural Diversity Resource Center : 2. Good Governance - the concept [online]. 2007 [cit. 2011-03-14]. 11-17.pdf. Dostupné z WWW: <<http://www.edrc.ro/docs/docs/11-17.pdf>>. MCAUSLAN, Patrick. Good Governance and Aid in Africa . *Journal of African Law. England : Cambridge University Press*, 1996, s. 168-182. PETTAI, Vello; EVELI, Illing. GOVERNANCE AND GOOD GOVERNANCE. *TRAMES: A Journal of the Humanities & Social Sciences* ,8,4 (2004): 347-351 s. Academic Search Complete. EBSCO. [cit. 2011-02-24]. SMITH, B. C. Good Governance and Development. England : Palgrave Macmillan, 2007. 336 s. UNDP. Tanzania : Democratic Governance [online]. United Nations Development Programme, 2009. Dostupné z WWW: <http://www.tz.undp.org/dg_proj_dg_esp.html>. [cit. 2010-05-12] VY-MĚTAL, Petr. Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů : What is Good Governance about? The Roots and the Key Elements of the Concept. Praha : Oeconomica, 2008. s. 17.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lenka Dušková**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: **13. května 2010**
Termín odevzdání bakalářské práce: **13. května 2011**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 21. dubna 2011

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce posuzuje koncept dobrého vládnutí; jeho vznik a vývoj, charakteristiku a implementaci. Ačkoliv se jedná o diskutabilní koncept, stal se nepostradatelnou součástí rozvojové politiky a cílem i podmínkou rozvojové spolupráce. Při správném začlenění konceptu do nově vznikajících projektů malých i velkých organizací by mělo postupně docházet ke zlepšení úrovně vládnutí, což by měla být součástí každé úspěšně fungující společnosti.

Klíčová slova: dobré vládnutí, vládnutí, rozvojová spolupráce

ABSTRACT

This bachelor thesis considers the good governance concept, its origin and development, characteristics and implementation. Although it is an arguable concept, it has become an indispensable part of development policy and also condition and goal of development cooperation. If the concept is integrated into new projects correctly, by both small and big organizations, the improvement of the level of governance should come gradually and this should be the part of any successful operating society.

Keywords: good governance, governance, development coordination

OBSAH

ABSTRAKT	6
OBSAH	7
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	9
ÚVOD	12
1. CHARAKTERISTIKA A VÝVOJ KONCEPTU DOBRÉ VLÁDNUTÍ (GOOD GOVERNANCE).....	14
1. 1. Dobré vládnutí či řádná správa věcí veřejných?	14
1. 2. Rozdíl mezi dobrým vládnutím (good governance) a vládnutím (governance)	14
1. 3. Rozdíl mezi dobrým vládnutím a demokratickým vládnutím	17
1. 4. Dimenze dobrého vládnutí	18
1. 5. Principy dobrého vládnutí	18
1. 5. 1. Vysvětlení významu vybraných principů	19
1. 5. 2. Příklady principů jednotlivých organizací	21
1. 6. Nástin historie konceptu dobré vládnutí.....	22
2. PŘÍSTUP SVĚTOVÉ BANKY, EVROPSKÉ UNIE A ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ KE KONCEPTU .	24
2. 1. Dva přístupy ke konceptu dobré vládnutí	24
2. 2. Světová banka.....	25
2. 3. Evropská unie	27
2. 4. Organizace spojených národů: United Nations Development Programme	31
2. 4. 1. United Nations Democracy Fund (UNDEF)	33
2. 4. 2. United Nations Development Fund for Women (UNIFEM).....	33
2. 4. 3. United Nations Development Programme	34
3. DOBRÉ VLÁDNUTÍ V PRAXI	37
3. 1. Obecné informace ke Sjednocené Tanzanské republice	37
3. 2. Vznik Revoluční strany.....	38
3. 3. Hlavní politické strany	39
3. 4. Vývoj politické situace	40
3. 4. 1. UNDP: Podpora voleb v roce 2005	41
3. 5. Projekt na podporu voleb (Election Support Project, ESP), 2010.....	43
3. 5. 1. Aktivity ESP	44
3. 5. 2. Zhodnocení úspěšnosti projektu	47
3. 5. 3. Výsledky voleb	48

3. 6. UNDP a demokratické/dobré vládnutí v Tanzanii	49
4. DOBRÉ VLÁDNUTÍ JAKO PŘÍLEŽITOST PRO ROZVOJ V AFRICE	50
4. 1. Je dobré vládnutí prospěšné rozvoji?	50
4. 2. Měření kvality vládnutí v Africe	54
4. 3. Měření dobrého vládnutí v Africe	57
4. 3. 1. Hospodářská komise OSN pro Afriku	57
4. 3. 2. Africký mechanismus vzájemného hodnocení	59
ZÁVĚR	61

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ACP	<i>African, Caribbean and Pacific Group of States</i> Země Afriky, Karibiku a Pacifiku
AGR	<i>African Governance Report</i> Zpráva o africkém vládnutí
APRM	<i>African Peer Review Mechanism</i> Africký mechanismus vzájemného hodnocení
ASP	<i>Afro-Shirazi Party</i> Afro-širázská strana
AU	<i>African Union</i> Africká unie
CCM	<i>Chama Cha Mapinduzi</i> Revoluční strana Tanzanie
CSOs	<i>Civil Society Organizations</i> Organizace občanské společnosti
CUF	<i>Civic United Front</i> Občanská sjednocená strana
ECA	<i>Economic Comission for Africa</i> Hospodářská komise pro Afriku
EMBs	<i>Electoral Management Bodies</i> Volební řídicí orgány
ESP	<i>Election Support Project</i> Projekt na podporu voleb
EU	<i>European Union</i> Evropská unie

HDR	<i>Human Development Report</i> Zpráva o lidském rozvoji
IOG	<i>Institute on Governance</i> Institut vládnutí
IGOs	<i>International Governmental Organization</i> Mezinárodní vládní organizace
MDGs	<i>Millenium Development Goals</i> Rozvojové cíle tisíciletí
MKUKUTA	<i>National Strategy for Growth and Reduction of Poverty</i> Národní strategie pro růst a redukci chudoby
NACSAP	<i>The national anticorruption strategy</i> Národní protikorupční strategie
NEC	<i>National Electoral Commission</i> Národní volební komise
NEPAD	<i>The New Partnership for Africa's Development</i> Nové partnerství pro rozvoj Afriky
NGOs	<i>Non-governmental organisations</i> Nevládní neziskové organizace
OSN	<i>United Nations</i> Organizace spojených národů
SB	<i>World Bank</i> Světová banka
TANU	<i>Tanganyika African National Union</i> Tanganská africká národní strana
UNDEF	<i>United Nations Democracy Fund</i> Demokratický Fond OSN

UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> Rozvojový program OSN
UNECA	<i>United Nations Economic Commission for Africa</i> Hospodářská komise OSN pro Afriku (též ECA)
UNIFEM	<i>United Nations Development Fund for Women</i> Rozvojový fond OSN pro ženy
ZEC	<i>Zanzibar Electoral Commission</i> Zanzibarská volební komise

ÚVOD

Koncept dobré vládnutí vznikl na přelomu osmdesátých a devadesátých let dvacátého století jako reakce na neúspěšnou politiku Programů strukturálního přizpůsobení, což jsou politicko-hospodářská opatření Brettonwoodských institucí určená státům východní Evropy a Třetího světa. Za zakladatele konceptu dobré vládnutí se považuje Světová banka. Dobré vládnutí dosud nemá mezinárodně uznávanou definici, jeho význam určuje několik charakteristik nebo také principů a každá organizace pracuje s jinými principy podle svého ideologického přesvědčení a zájmu. Tyto principy jsou například (politická) odpovědnost, kde veřejné instituce by měly být odpovědné všem zainteresovaným stranám. Dalším principem je právní stát, který předpokládá funkční soudní systém, vymahatelnost práva a dodržování lidských práv. Jiný princip je transparentnost, který požaduje dostupnost informací nebo participaci občanů nejen v politickém rozhodovacím procesu. Podle mezinárodních organizací (jako je Světová banka či Organizace spojených národů) je dobré vládnutí průlomový koncept, díky němuž se zlepšil úroveň vládnutí (nejen) v zemích Třetího světa.

Cílem práce je představení a charakteristika tohoto poměrně nového a u veřejnosti neznámého konceptu, shromáždění informací o konceptu a představení těchto poznatků. Dále práce popisuje vývoj dobrého vládnutí v jednotlivých institucích a zabývá se aplikací dobrého vládnutí v Africe a jeho přínosu pro rozvoj tohoto kontinentu a obyvatelstva. Práce se skládá ze čtyř hlavních kapitol. V první kapitole charakterizují koncept dobrého vládnutí a srovnávám ho s konceptem vládnutí, s kterým bývá často zaměňován. Poté vysvětluji rozdíl mezi dobrým a demokratickým vládnutím a představuji jeho principy. Kapitulu zakončuji nástinem historie konceptu. V druhé kapitole se věnuji Světové bance, Evropské unii a Organizaci spojených národů (především United Nations Development Programme) a jejich přístupu ke konceptu, jeho vývoji v těchto organizacích a principům, podle nichž se řídí. Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na demokratické vládnutí a jeho uplatnění v praxi. Představuji zde Projekt na podporu voleb (Election Support Project, 2010), který řídí United Nations Development Programme. V závěrečné kapitole se zabývám otázkou, zda je koncept důležitý v rozvoji Afriky a měřením vládnutí a dobrého vládnutí

na africkém kontinentě. Představuji zde Ibrahimův Index, První a Druhou zprávu o africkém vládnutí a Africký mechanismus vzájemného hodnocení.

Při psaní bakalářské práce jsem použila metodu sběru informací, jejich následnou analýzu a interpretaci. Informace a data pocházejí převážně z internetových zdrojů, odborných časopisů (A Journal of the Humanities & Social Sciences, Third World Quarterly, UN Chronicle, Journal of Common Market Studies, Journal of African Law, A Journal of the Humanities & Social Sciences), zpráv autorů, kteří se konceptem zabývají a oficiálních zpráv jednotlivých organizací. Většina těchto zdrojů je v anglickém jazyce, neboť v české literatuře není tento koncept dostatečně definován.

1. CHARAKTERISTIKA A VÝVOJ KONCEPTU DOBRÉ VLÁDNUTÍ (GOOD GOVERNANCE)

Pád Berlínské zdi v listopadu roku 1989, následný rozpad Sovětského svazu a rozpad politické a hospodářské spolupráce východního bloku vedl k politickým změnám, po nichž se rozpoutala debata o tom, jak má být každý stát řízen, aby bylo dosaženo (hospodářského) rozvoje. A právě v tuto dobu se pozornost obrací na koncept dobrého vládnutí, jenž se zanedlouho stává diskurzem rozvinutých zemí v jejich politice rozvojové pomoci.¹

1. 1. Dobré vládnutí či řádná správa věcí veřejných?

V rámci české rozvojové spolupráce se setkáváme s dvěma překlady termínu „good governance“. Jedná se o „dobré vládnutí“ a o „řádnou správu věcí veřejných“. V těchto pojmech není rozdíl, v odborných pracích bývají jako překlad uváděny oba termíny.² Ministerstvo zahraničních věcí například pracuje s pojmem „řádná správa věcí veřejných“³, a tento termín se rovněž objevuje častěji než pojem „dobré vládnutí“, s kterým se pracuje v této bakalářské práci. Pojem „dobré vládnutí“ používá například portál Eur-Lex, který je součástí portálu Europa.⁴

1. 2. Rozdíl mezi dobrým vládnutím (good governance) a vládnutím (governance)

Pojem dobré vládnutí bývá často zaměňován s pojmem vládnutí (good governance vs. governance). Přesto se jedná o dva odlišné přístupy. Autoři Pettai a Illing ve své zprávě „Governance and Good Governance“ uvádí, že oba koncepty bývají stavěny na stejnou úroveň, aniž by ve většině případů bylo podáno bližší vysvětlení rozdílu. Tyto dva koncepty

¹ MALDONADO, Nicole, 2010, s. 4.

² KAŠPAR, Jakub; PETROVÁ, Marie, 2006.

³ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2009.

⁴ Eur-Lex, 2004.

mají mnoho významů, proto je obtížné dát jim jasné vymezení, stejně jako pochopit jejich podstatu.⁵

Vládnutí je praktický koncept týkající se základních aspektů fungování každé společnosti, stejně jako politických a sociálních systémů a může být popsáno jako základní měřítko stability.⁶ Bílá kniha o Evropském vládnutí Evropské komise jej definuje jako “pravidla, procesy a chování, které ovlivňují způsob, jakým je vykonávána moc”. Jiná definice říká, že vládnutím rozumíme výkon politických, ekonomických, sociálních a administrativních pravomocí v procesu řízení záležitostí státu na všech jeho úrovních. Státu je svěřena určitá moc a jak stát s touto mocí prostřednictvím svých orgánů a institucí nakládá, se nazývá vládnutí.⁷

Pro vládnutí nenajdeme v současné literatuře žádnou přesnou definici. Každá organizace (jako například Světová banka, Evropská unie, Organizace spojených národů) je definuje odlišným způsobem podle přístupu a ideologického přesvědčení, z kterého na danou problematiku nahlíží. Níže uvádím přístup vybraných institucí ke konceptu vládnutí se zaměřením na úlohu dobrého vládnutí v tomto procesu.

Institut vládnutí (Institute on Governance, IOG)⁸

Podle IOG vládnutí zahrnuje interakce mezi strukturami, procesy a tradicemi, které určují, jak je moc vykonávána, jak jsou přijímána rozhodnutí a jak obyvatelé země či zúčastněné strany vyjadřují svůj názor. V podstatě se jedná o moc a odpovědnost: kdo má vliv, kdo rozhoduje a jak jsou ti, co rozhodují, odpovědni za svá rozhodnutí, zatímco dobré vládnutí je proces, který může být prováděn libovolným počtem subjektů a není vázán pouze na vládní instituce.⁹

V boxu 1 je uveden přístup United Nations Development Programme.

⁵ PETTAI, Vello; ILLING, Eveli, 2004, s. 347.

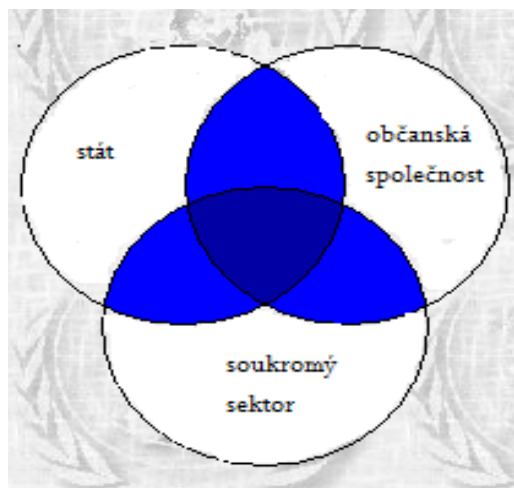
⁶ Europa: Summaries of EU legislation, 2003.

⁷ TRNKA, Daniel, 2002.

⁸ Institut vládnutí je nezávislá kanadská nezisková instituce, která prosazuje lepší vládnutí ve prospěch veřejnosti, kterého dosahuje na základě zkoumání, rozvoje a propagaci principů, norem a postupů, které jsou základem dobrého vládnutí ve veřejné sféře a to jak v Kanadě, tak i v zahraničí.

⁹ GRAHAM, John; AMOS, Bruce; PLUMPTRE, Tim, 2003, s. ii.

Box 1: Přístup United Nations Development Programme

Podle United Nations Development Programme „vládnutí zahrnuje stát, občanskou společnost a soukromý sektor. Všechny tři jsou rozhodující pro udržení lidského rozvoje. Stát vytváří příznivé politické a právní prostředí. Soukromý sektor vytváří pracovní místa a příjmy. Občanská společnost podporuje politické a právní interakce – mobilizuje skupiny k účasti v hospodářských, sociálních a politických aktivitách. Protože má každý silné a slabé stránky, hlavním cílem naší podpory dobrého vládnutí je podporovat konstruktivní interakce mezi všemi třemi“.

Zdroj: Governance for sustainable human development, 1997(a).

Jak je tedy vládnutí propojeno s dobrým vládnutím? Evropa, portál Evropské unie, uvádí, že stejně jako pojmy lidská práva, demokratizace a demokracie, právní stát, občanská společnost, decentralizace a veřejná administrativa nabyly postupem času na významu a relevanci, stejně jako se primitivní společnost vyvinula ve složitější společnost s politickým systémem, vládnutí se vyvinulo v dobré vládnutí.¹⁰ Jedná se tedy o vyšší stupeň vývoje konceptu vládnutí. Podle výše uvedených přístupů může být dobré vládnutí i nástrojem úspěšné implementace samotného vládnutí.

Co je tedy dobré vládnutí?

Stejně jak pro vládnutí, tak pro dobré vládnutí neexistuje žádná jednotná definice. Široce přijímaná definice říká, že dobré vládnutí je „proces rozhodování a proces, při kterém jsou realizována rozhodnutí“ nebo že „věci jsou řádně provedeny“. Koncept se nezajímá

¹⁰ Evropa, 2003.

o výstupy, soustřeďuje se na tvorbu řádného procesu pro zajištění řádného výsledku.¹¹ Koncept dobrého vládnutí se hluboce zakořenil v rozvojovém a politickém diskurzu. Je důležitý pro proces rozvoje obecně a obzvláště pro redukci chudoby. Přesto je to pro mnohé země, především pro ty nejchudší, vzdálený cíl. Překážkou jsou slabé nebo neexistující instituce, neefektivní organizace a slabě rozvinuté lidské zdroje, které brání dosažení tohoto konceptu.¹²

1. 3. Rozdíl mezi dobrým vládnutím a demokratickým vládnutím

Za vznikem pojmu demokratické vládnutí stojí UNDP a Mark Malloch Brown, jeden z administrátorů UNDP. Když v roce 2002 vyšla Zpráva o lidském rozvoji (Human Development Report, HDR), Brown v předmluvě litoval, že se diskuze týkající se dobrého vládnutí soustředí zejména na ty části dobrého vládnutí, které se nezabývají přímo politickými aspekty konceptu, ale především efektivní administrativou a ekonomickými postupy. V reakci na HDR se UNDP snažilo soustředit pozornost i na více politické aspekty dobrého vládnutí a tak vznikl nový pojem demokratické vládnutí (democratic governance).¹³

Podle OSN je rozdíl mezi „dobrým“ a „demokratickým“ vládnutím obecně v míře transparentnosti institucí a procesů v jednotlivých zemích. Dobré vládnutí podporuje rovnost, participaci, pluralitu, transparentnost, odpovědnost a právní stát a to způsobem, který je efektivní, účinný a trvalý. V praxi to znamená, že se konají svobodné, spravedlivé a pravidelné volby, zástupci zákonodárných sborů zajišťují dohled nad zákony a existuje nezávislé soudnictví, které interpretuje zákony. Za největší hrozby pro dobré vládnutí se považuje korupce, násilí a chudoba. OSN se na základě poznatků UNDP snaží prosazovat celkový rozvoj tím, že se soustředí jak na demokratické vládnutí a jeho politické aspekty, tak i na vymýcení chudoby, ochranu životního prostředí, zajištění rovnosti žen a mužů ve společnosti a zajištění trvale udržitelné životní úrovně. Aby tyto požadavky byly naplněny, OSN úzce spolupracuje s vládami zemí. Občanská společnost zde hraje aktivní

¹¹ VYMĚTAL, Petr, 2008, s. 6.

¹² CHOWDHURY, N.; SKARSTEDT, C. E., 2005.

¹³ BÖRZEL, Tanja A.; PAMUK, Yasemin; STAHN, Andreas, 2008, s. 14.

úlohu při stanovování priorit a také je schopná uspokojovat potřeby nejzranitelnějších lidí ve společnosti.¹⁴

1. 4. Dimenze dobrého vládnutí

V současné době neexistuje mezinárodně dohodnutá definice dobrého vládnutí. Koncept je rozčleněn do čtyř dimenzí: ústavní, politickou, administrativní a veřejného pořádku. Tyto dimenze charakterizují jednotlivé oblasti dobrého vládnutí a shoduje se na nich většina rozvojových agentur a politických vůdců.

1. Ústavní: potřeba změn základních zásad a pravidel
2. Politické (státní): zahrnují tři politické atributy, které vyžadují změny v politickém jednání a organizaci: pluralismus, participace, boj proti korupci
3. Administrativní: odpovědná a transparentní veřejná správa
4. Veřejného pořádku: hospodářské plánování, veřejné vlastnictví, volné trhy, boj proti chudobě¹⁵

1. 5. Principy dobrého vládnutí

Pro pochopení významu konceptu se používají tzv. principy dobrého vládnutí (klíčové prvky). Každá organizace však používá odlišné principy, o nichž vznikl konsenzus. Nenajdeme však jejich žádný jednotný seznam a zpravidla jich bývá pět až devět. Níže popisují principy, které se vyskytují nejčastěji ve zprávách o dobrém vládnutí.

¹⁴ United Nations, 2011(b).

¹⁵ SMITH, B. C., 2007, s. xi-xiii.

1. 5. 1. Vysvětlení významu vybraných principů

Dále uvádím principy podle knihy B. C. Smitha „Good Governance and Development; podle publikace Good governance – the concept (Ethnocultural diversity resource center); a UNESCAPu, Ekonomického a sociálního výboru OSN pro Asii a Pacifik.

(Politická) odpovědnost

Politická odpovědnost je jedním ze základních prvků dobrého vládnutí. Nejenom vládní instituce musí být odpovědné veřejnosti, ale i soukromý sektor a instituce občanské společnosti. Obecně, organizace nebo instituce je zodpovědná těm, jenž budou ovlivněni jejich rozhodnutími nebo opatřeními. Odpovědnost se neobejde bez transparentnosti a právního státu.¹⁶

Základní složky politické odpovědnosti jsou veřejná kontrola výkonné moci a možnost volby ve volebním procesu. Odpovědnost vyžaduje svobodné a spravedlivé volby (svoboda projevu, právo sdružovat se a přidat se k jakékoli politické straně bez rizika trestního stíhání, právo účastnit se voleb). Volby by měli organizovat profesionálové, měly by se konat v pravidelných intervalech a média by měla být nezaujatá. V rámci tohoto principu je vyžadována otevřenost. Aby byli voliči schopni hodnotit chování a rozhodování politiků, potřebují informace o politickém procesu.¹⁷

Právní stát

Dobré vládnutí vyžaduje spravedlivý právní rámec, který je nestranný, a plnou ochranu lidských práv, zejména v případě menšin. Nestranné vymáhání a dodržování zákonů vyžaduje nezávislé soudnictví a nestrannou a neúplatnou policii.¹⁸ Právní stát je základem demokracie. Skládá se z několika aspektů, které zahrnují různá pojetí společnosti; důležitá je rovnost (rovnost před zákonem), pravidelnost (pravidelná a nestranná administrativa veřejných pravidel), všudypřítomnost (všechny trestné činy jsou spravedlivě souzeny) a přirozenost

¹⁶ United Nations ESCAP, 2011.

¹⁷ SMITH, B. C., 2007, s. 17-44.

¹⁸ United Nations ESCAP, 2011.

(dodržování pravidel). Zákony jsou vykonávány prostřednictvím nezávislého soudního systému.¹⁹

Decentralizace politické moci

Demokratická decentralizace je jedním z klíčových aspektů politické a správní reformy. Jedná se o prostorové rozdělení politické a správní moci mezi různými subjekty ve společnosti, tedy o převedení pravomocí na územní jednotky. Je navržena tak, aby odrážela jedinečné místní podmínky a usnadnila rozvojovou politiku a její realizaci.²⁰

Vymýcení korupce

Korupce je obecně vnímána ekonomy a politickými teoretiky jako škodlivá pro rozvoj, ať už v politickém, sociálním či ekonomickém směru. Narušuje legitimitu státu a vlády, snižuje příjmy, zvyšuje stupeň chudoby, zapříčiňuje ztráty v hospodářství a v ekonomickém růstu. Předpokládá se, že korupcí je zasažen každý aspekt rozvoje. Podle Světové banky je ročně po celém světě ztraceno tisíc miliard amerických dolarů v úplatcích.²¹

Participace

Participace je jedním ze základních principů dobrého vládnutí. Všichni členové společnosti mají stejné možnosti a svoji roli v procesu rozhodování a ve státní politice. Participace cílové skupiny je nedílnou součástí při vzniku rozvojových projektů po celém světě.²² Hlavní bilaterální donoři²³ podporují princip participace, včetně vzdělávání a odborné přípravy, podporují místní organizace, zapojují všechny zúčastněné strany do plánování, monitorování a hodnocení rozvojových projektů.²⁴

Transparentnost

Dobré vládnutí je také založeno na transparentnosti, což znamená, že informace jsou volně k dispozici pro lidi zahrnuté do procesu, jedná se o průhledné a veřejně přístupné jednání

¹⁹ SMITH, B. C., 2007, s. 75-79.

²⁰ SMITH, B. C., 2007, s. 101-103.

²¹ SMITH, B. C., 2007, s. 175.

²² Ethnocultural diversity resource center, 2007, s. 12.

²³ Bilaterální donoř je stát nebo nezávislá instituce, která přímo financuje programy, organizace nebo vlády. Women won't wait, 2007.

²⁴ SMITH, B. C., 2007, s. 150.

ze strany státu. Transparentnost tedy znamená svobodný přístup k informacím,²⁵ a že rozhodnutí a jejich následná prosazování jsou prováděna podle pravidel a předpisů.²⁶

1. 5. 2. Příklady principů jednotlivých organizací

Principy podle „British and Irish Ombudsman Association“

1. Nezávislost: zajištění svobody zmocněných osob při zasahování do rozhodovacího procesu
2. Otevřenost a transparentnost: zajištění otevřenosti a transparentnosti pro zainteresované strany, které poté budou mít důvěru v rozhodovací proces
3. Politická odpovědnost: zajistit, aby všichni členové systému, včetně zmocněných osob, zaměstnanců a členů řídicích orgánů, byli zodpovědní za svá politická rozhodnutí
4. Integrita: zajištění jednoznačného řešení a úplnosti na základě poctivosti, nezištnosti, objektivnosti a bezúhonnosti v rozhodovacím procesu
5. Jasný účel: zajistit, aby zainteresované strany věděly, proč systém existuje, jak funguje a co od něj očekávat
6. Efektivita: zajištění, aby systém poskytoval efektivní a kvalitní výsledky²⁷

Další členění nabízí například „The Foreign and Commonwealth Office“

The Foreign and Commonwealth Office rozděluje principy dobrého vládnutí do sektoru technického, sociálního a politického. Technická dimenze pojednává o ekonomických aspektech dobrého vládnutí, například o transparentnosti vlády. Sociální dimenze se zabývá vybudováním, posílením a podporou demokratických institucí a tolerancí ve společnosti a poslední, politická dimenze se týká například politické odpovědnosti, právního státu a respektu k lidským právům.²⁸

Podle mého zjištění jednotlivé organizace zabývající se konceptem dobrého vládnutí pracují s principy, které se různí dle jejich zaměření. Každá organizace se zabývá určitou

²⁵ Ethnocultural diversity resource center, 2007, s. 12.

²⁶ United Nations ESCAP, 2011.

²⁷ Guide to principles of good governance, 2009, s. 3.

²⁸ The Good Governance – the Concept, 2007, s. 13.

problematikou, která je pro ně stěžejní a dle tohoto směru si vybrala principy, které jsou jí nejbližší a dále je rozvíjí a uplatňuje v praxi. Vysvětlení významu jednotlivých principů je však stejné a každá organizace, s kterou jsem se setkala, ho chápe shodně. To znamená, že například transparentnost pro všechny znamená to, že informace by měly být volně poskytovány všem občanům nebo že právní stát by měl mít například nestranné soudnictví a obhajovat lidská práva. Který z těchto principů nejlépe vystihuje koncept dobrého vládnutí, se výrazně liší, nejčastěji je však s tímto konceptem spojován princip odpovědnosti a transparentnosti.

1. 6. Nástin historie konceptu dobré vládnutí

Na začátku dvacátého století se poprvé setkáváme s pojmem „vládnutí“ (governance). Vláda, nástroj vládnutí, navrhuje činnosti, které jsou podpořeny formální autoritou a policií, což zajišťuje jejich řádnou realizaci. Vládnutí se vztahuje na činnosti, které mohou nebo nemusí pocházet z právních nebo předepsaných povinností a nemusí se nutně opírat o policii. Od poloviny minulého století mezinárodní subjekty a organizace začínají prosazovat spolupráci ve smyslu přiklonění se k myšlence „dobrého vládnutí“ (good governance) pro rozvojové země.²⁹

Dobré vládnutí má podstatně kratší historii než samotné měření demokracie a lidských práv, které se znatelněji projevuje od roku 1980, kdy koncept vystupuje do popředí. Akademikové, IGOs, NGOs i soukromé společnosti v této době začínají vyvíjet různé ukazatele dobrého vládnutí. V období let 1989-1990 se pojem dobré vládnutí stal předním konceptem mezinárodní rozvojové pomoci. Od začátku devadesátých let minulého století rozvojové agentury a další rozvojové instituce začínají realizovat projekty ve spolupráci se svými zahraničními partnery podle kritérií nového konceptu. Stále se však potýká s problémem definice a stěží vzniká konsenzus, pokud jde o jeho základní význam a hlavní myšlenku. Přesto brzy získal klíčovou funkci díky jeho schopnosti upozornit na celou řadu otázek (z velké části nespécifikovaných) týkajících se procesu utváření státní politiky. V tomto

²⁹ MAOGOTO, Jackson Nyamuya, 2007, s. 376-379.

smyslu apeloval na představivost analytiků, stejně jako na praktiky a stal se předmětem zájmu intelektuálů i politických diskurzů.³⁰

³⁰ DOORNBOS, Martin R., 2004, s. 373-374.

2. PŘÍSTUP SVĚTOVÉ BANKY, EVROPSKÉ UNIE A ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ KE KONCEPTU

2. 1. Dva přístupy ke konceptu dobré vládnutí

Když v polovině devadesátých let dvacátého století selhala politika strukturálního přizpůsobení, zaujaly koncepty vládnutí hlavní místo v rozvojových diskurzích a politikách. Podle některých pozorovatelů byl tento akt interpretován jako změna z tržně orientovaného Washingtonského konsenzu³¹ na post Washingtonský konsenzus orientovaný na instituce. Podle Světové banky „schopnost státu vybudovat instituce, které učiní trh efektivnějším, se někdy nazývá dobré vládnutí“. Přístup k dobrému vládnutí má, podle rozvojových agentur, tendenci nabývat dvou forem:

1. První z přístupů vidí kvalitu vládnutí jako předpoklad efektivity rozvoje a souvisejících nástrojů pomoci. Podle analytiků Světové banky Burnsida a Dollara je dobré vládnutí nezbytné pro efektivitu rozvoje a rozvojová spolupráce bude efektivní pouze v zemích, které přijaly koncept dobrého vládnutí. Například, USA vytvořila Millenium Challenge Account (MCA; bilaterální rozvojový fond založený roku 2004), EU přijala rámec ACP (ACP framework), smlouvu se státy Afriky, Karibiku a Pacifiku, což mělo vést k rozdělení finanční pomoci mezi tyto státy na základě přijetí dobrého vládnutí a reformě závazků v přijímacích zemích a Světová banka provedla přerozdělení půjček a grantů poskytnutých její Mezinárodní Rozvojovou Agenturou (IDA).
2. Druhý přístup k dobrému vládnutí vidí zlepšení vládnutí a posílení a budování (státních) institucí jako základ rozvojové politiky. Například Světová banka uvádí, že „efektivní pomoc podporuje institucionální rozvoj a politické reformy, které jsou srdcem úspěšného rozvoje“.³²

³¹ Washingtonský konsenzus je termín, který může být synonymem pro globalizaci či neoliberalismus a bývá používán v debatách o obchodu a rozvoji. Poprvé tento pojem použil John Williamson jako soubor doporučení vládám v reakci na situaci v Latinské Americe v roce 1990. (Global Trade Negotiations, 2003.)

³² HOUT, Wil, 2010, s. 1-3.

První přístup tedy vidí dobré vládnutí jako nezbytnou součást rozvoje, jako podmíněnost poskytnutí rozvojové pomoci celkově. Druhý přístup je více orientován na podporu dobrého vládnutí v rámci budování efektivních institucí, které jsou podle tohoto přístupu motorem úspěšného rozvoje. Organizace jako Světová banka nebo Evropská unie se z části přiklánějí na stranu obou přístupů a ve svých projektech aplikují oba.

2. 2. Světová banka

Jak již bylo řečeno, koncept dobrého vládnutí se objevil na konci 80. a na začátku 90. let 20. století, tedy po ukončení studené války. Za jeho zakladatele se považuje Světová banka (SB), která byla hnací silou tohoto konceptu. Ostatní instituce se snažily SB vyrovnat.³³

O vládnutí (governance) SB poprvé hovoří ve své studii Subsaharan Africa – from crisis to sustainable growth, kde popisuje potřebu efektivnější činnosti veřejného sektoru a institucionálních reforem v zemích Subsaharské Afriky.³⁴ Zde byly zjištěny závažné problémy vládnutí, jako například zhoršující se kvalita rozhodování vlády, všudypřítomné vyhledávání renty, slabý právní systém a podobně. Navíc, neodborné řízení veřejné správy přivedlo státní podniky ke ztrátám, špatnému rozhodování v rámci investic, drahé infrastruktury, zkreslení cen a tedy k neefektivnímu přerozdělování zdrojů.³⁵ Korupce a nedostatek transparentnosti byly identifikovány jako dvě hlavní překážky. SB v reportu označila rozvoj Afriky jako „krizi vládnutí“ a z výsledků této zprávy vzešla obsáhlá debata o tom, co to vlastně dobré vládnutí je a jak ho mohou dárcovské země podporovat. SB se později, stejně jako Evropská unie, snažila odvést pozornost od politických aspektů dobrého vládnutí a soustředit se pouze na aspekty technokratické, jako je řízení veřejné správy, odpovědnost (accountability) a transparentnost. Měla tedy klíčovou roli při depolitizaci dobrého vládnutí. Na konci devadesátých let dvacátého století se snažila rozšířit koncept o další aspekty, především o participaci občanů.³⁶ V této studii nepoužila výslovně termín dobré vládnutí. Poprvé tento termín použil bývalý prezident SB Barber

³³ MALDONADO, Nicole, 2010, s. 3.

³⁴ tamtéž

³⁵ BÖRZEL, Tanja A.; PAMUK, Yasemin; STAHN, Andreas, 2008, s. 11-12.

³⁶ CARBONE, Maurizio, 2010, s. 15-16.

Conable, který ve své zahajovací řeči přidal přídavné jméno „dobré“ ke slovu „vládnutí“. Zdůraznil tedy „veřejné služby, které jsou efektivní, soudní systém, který je spolehlivý a správu, která je odpovědná veřejnosti.“ Od té doby SB začala používat termín dobré vládnutí stále častěji.³⁷

Další studie SB, která se týkala dobrého vládnutí, byla vydána v roce 1992 a nesla název Vládnutí a rozvoj (Governance and Development). O dva roky později vydala další publikaci, kde se uvádí tato definice: „Typickým projevem vládnutí je předvídatelnost, otevřenost a osvícenost politik (což jsou transparentní procesy); [...] ; exekutiva je odpovědná za svou činnost; a silná občanská společnost se účastní veřejných záležitostí; a všichni se chovají podle zásad právního státu.“ I o dvacet let později jsou tyto definice SB považovány za základy dobrého vládnutí.³⁸ Níže uvádím principy dobrého vládnutí, podle kterých se řídí SB.

Box 2: Principy dobrého vládnutí podle SB

Řízení veřejného sektoru (Public sector management)	Zlepšení efektivity veřejných institucí, jejich částečná privatizace, zvyšování konkurenceschopnosti na trhu a podobné.
Odpovědnost (Accountability)	Zahrnuje horizontální („vnitřní efekt“ v rámci veřejných institucí) a vertikální odpovědnost („vnější efekt“ týkající se zapojení obyvatel). Téma související s odpovědností je i korupce.
Právní rámec pro rozvoj (Legal framework for development)	Reprezentuje právní přístup, zlepšení soudního systému, právního vzdělání a instruktáží.
Transparentnost a dostupnost informací (Transparency and information)	Transparentnost a dostupnost informací bude nejvíce prospěšná především ve třech oblastech: ekonomická efektivita, prevence korupce, analýza formulace a přijetí vládních rozhodnutí.

Zdroj: Maldonado Nicole, The World Bank's Evolving Concept of Good Governance and its impact on human rights, 2010.

³⁷ MALDONADO, Nicole, 2010, s. 5.

³⁸ MALDONADO, Nicole, 2010, s. 3-4.

Běžně užívané principy jako je odpovědnost, právní rámec pro rozvoj (jiné vyjádření právního státu) a transparentnost doplňuje méně užívaný princip řízení veřejného sektoru, který se orientuje na zlepšení kapacit veřejných institucí a věcí s tím spojených.

SB vidí jasný rozdíl mezi politickými a ekonomickými aspekty konceptu vládnutí. Její zájem o tento koncept vychází z obav o udržitelnost programů a projektů, které pomáhá financovat. Dobré vládnutí je symbolizováno například předvídavou, otevřenou a osvětlenou politikou (což se vztahuje k procesu transparentnosti), exekutivou odpovědnou za svoje jednání a silnou občanskou společností, která se účastní ve veřejných záležitostech a všichni se řídí podle práva.³⁹

2. 3. Evropská unie

V této podkapitole se budu zabývat dobrým vládnutím v rámci Evropské unie (EU) a dobrým vládnutím jako součástí její rozvojové politiky.

EU jako celek (v součtu komunitární a národní úrovni)⁴⁰ je nejštedřejší donor v mezinárodním rozvoji, jenž poskytuje více než polovinu světové zahraniční pomoci. Největší podíl na celkové zahraniční pomoci však stále zaujímají bilaterální donoři (v roce 2008 to bylo 83%).⁴¹ V průběhu roku 1990 Evropská komise přijala koncept dobrého vládnutí, který se postupně stal podmínkou její spolupráce s rozvojovými zeměmi s cílem podpory demokracie a posílení právního státu.

Kvůli nedostatku koherence, důslednosti a účinnosti však došlo v roce 2000 ke kritice dobrého vládnutí v rámci institucí Evropské unie⁴² a Evropská komise poté označila reformu Evropského vládnutí jako jeden ze svých čtyř strategických cílů. Na základě dalšího jednání vznikla v červenci roku 2001 „Bílá kniha o Evropském vládnutí“ (White Paper on European Governance), kde jsou popsány principy dobrého vládnutí, jenž se snaží naplnit EU v rámci

³⁹ Governance: The World Bank's Experience, 1996, s. 17.

⁴⁰ BusinessInfo.cz, 2011.

⁴¹ CARBONE, Maurizio, 2010, s. 13.

⁴² SANTISO, Carlos, 2002, s. 5-6.

svých členských států.⁴³ Podle toho také byly zvoleny principy dobrého vládnutí. Tento dokument tedy neupravuje vztahy se zeměmi třetího světa.

Podle Bílé knihy by Evropské vládnutí mělo podporovat pět principů dobrého vládnutí: otevřenost, participaci, odpovědnost, efektivitu a koherenci. Každý z těchto principů je důležitý pro budování dobrého vládnutí a podporuje demokracii podle práva v jednotlivých členských státech. Aplikace níže uvedených pěti principů posiluje proporcionalitu a subsidiaritu.⁴⁴ Následují principy dobrého vládnutí podle EU.

⁴³ European Governance, 2001.

⁴⁴ European Governance, 2001.

Box 3: Principy dobrého vládnutí podle EU

Otevřenost	Instituce by měly pracovat více otevřeným způsobem. [...] Měly by používat jazyk, který je srozumitelný a dostupný pro širokou veřejnost. To je důležité pro zlepšení důvěry v institucích EU.
Participace	Kvalita, relevance a efektivita politiky EU závisí na široké spoluúčasti v celém politickém řetězci - od koncepce po realizaci. [...] Účast je rozhodujícím způsobem závislá na centrálních vládách uplatňujících komplexní přístup k vypracování a uskutečňování politické linie Evropské unie.
Odpovědnost	Úlohy v legislativních a exekutivních postupech musí být zřetelnější. Každá instituce EU musí vysvětlit a nést zodpovědnost za své konání v Evropě. [...]
Efektivita	Politika musí být efektivní a aktuální, musí zajišťovat to, co je potřebné, na základě jasných cílů, zhodnocení budoucích důsledků a tam, kde je to k dispozici, na základě minulých zkušeností. Účinnost také záleží na realizaci politiky EU úměrným způsobem a na rozhodování na nejvhodnější úrovni.
Koherence	Politika a jednání musí být koherentní a snadno srozumitelná. Nutnost koherence v Unii se zvyšuje [...]. Sounáležitost vyžaduje politické vedení a silnou odpovědnost jednotlivých institucí, aby byl zajištěn konzistentní přístup v rámci komplexního systému. ⁴⁵

Zdroj: European Governance, Governance in the EU: A White Paper, 2001.

Tyto principy se staly klíčovými pro uplatňování konceptu dobrého vládnutí v rámci EU, proto se zde setkáváme s novými principy, jako je například koherence či otevřenost. Z důvodu aplikace těchto principů doposud používaných pouze v rámci EU je nelze přímo v tomto znění uplatnit v rozvojových zemích, protože úroveň těchto regionů není na stejné úrovni jako EU.

O čtyři roky později, v prosinci roku 2005, vznikl strategický dokument Evropský konsenzus o rozvoji, který prosazoval, aby se EU stala výrazným hráčem na poli mezinárodního rozvoje. Stává se alternativou k již zmíněnému Washingtonskému konsenzu, kde hlavní roli hrála

⁴⁵ tamtéž

Světová banka a Spojené státy americké. Evropský konsenzus o rozvoji poprvé zformuloval společné vize, kterými se bude řídit činnost EU, a to jak na úrovni členských států, tak i na úrovni společenství v rámci rozvojové spolupráce. Podle konsenzu je prvořadý a nejdůležitější cíl rozvojové spolupráce EU vymýcení chudoby včetně úsilí o dosažení Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs). Jedny z hlavních aktivit, které se objevily v tomto dokumentu, bylo vládnutí, demokracie, lidská práva a podpora ekonomických a institucionálních reforem.⁴⁶

V rámci Evropského konsenzu o rozvoji vznikl i doplňující dokument „Governance in the consensus on development“, který vyzdvihuje důležitost začlenění demokratického vládnutí do každého vznikajícího programu. Tento dokument vznikl v roce 2006 a rozvíjí dále myšlenku harmonizovaného a zároveň inovativního přístupu k dobrému vládnutí. EU tímto chtěla dosáhnout posílení svého vlivu v mezinárodní politice a rovněž podpořit dobré vládnutí v rozvojových zemích.⁴⁷

Rozvojová pomoc EU je určena především státům Afriky, Karibiku a Pacifiku, které jsou bývalými koloniemi zemí EU a jsou známy jako země ACP (African, Caribbean and Pacific Group of States).⁴⁸ V projektech uskutečňovaných v těchto zemích se klade zvláštní důraz na naplňování konceptu dobrého vládnutí. V počátečním období byly kontakty s bývalými africkými koloniemi řízeny podle Prováděcí dohody (Regime of Association) z roku 1957, následně dvěma dohodami z Yaoundé (1963-75) a čtyřmi dohodami z Lomé (1976-2000). Od roku 2000 do roku 2020 platí dohoda z Cotonou, která zahrnuje rozvojovou a hospodářskou pomoc.⁴⁹ V této dohodě se poprvé objevil pojem dobré vládnutí. Dohoda popisuje dobré vládnutí jako „transparentní a odpovědné řízení lidských, přírodních,

⁴⁶ HOUT, Wil, 2010, s. 5.

⁴⁷ Governance in the consensus on development, 2007.

⁴⁸ Hlavním nástrojem ve vztazích mezi Evropským společenstvím a partnerskými rozvojovými zeměmi je tzv. Country Strategy Paper (CSP). Pokud chce země získat finanční prostředky, musí zpracovat CSP, který obsahuje politickou, ekonomickou, sociální a environmentální analýzu. Důležitý je soubor indikátorů vládnutí, který je zařazen k hodnocení politické situace. Je to například respekt k lidským právům, dodržování demokratických principů, či transparentnost nebo nezávislost soudního systému. Profil vládnutí vyvinula Evropská komise a skládá se z devíti kategorií, které jsou dále rozvíjeny do podkategorií. Celosvětové ukazatele rozvoje: Politické/demokratické vládnutí, právní stát, kontrola korupce, efektivita vlády, ekonomické vládnutí, vnitřní a vnější bezpečnost. Ukazatele doplněné Komisí: sociální vládnutí, mezinárodní a regionální kontext, kvalita partnerství.

⁴⁹ HOUT, Wil, 2010, s. 4.

hospodářských a finančních zdrojů pro účely spravedlivého a udržitelného rozvoje“ (článek 9.3).⁵⁰

Koncept dobrého vládnutí si brzy získal popularitu mezi dárcovskými zeměmi. V rámci EU se poprvé stává prominentní od vydání Bílé knihy o Evropském vládnutí. Koncept byl přijat Evropskou unií a považován za stěžejní ve vztazích EU se zeměmi ACP.⁵¹

2. 4. Organizace spojených národů: United Nations Development Programme

Instituce OSN United Nations Development Programme (UNDP) je jedním z hlavních hráčů v oblasti mezinárodní rozvojové spolupráce, která se účastnila mezinárodní diskuze, v rámci které byl formován koncept dobrého vládnutí. V letech 1997 a 1998 UNDP navrhlo řadu koncepčních dokumentů o vládnutí a dobrém vládnutí.⁵² Klíčovým dokumentem se stalo Vládnutí pro udržitelný lidský rozvoj (Governance for sustainable human development) z roku 1997, kde UNDP popisuje dobré vládnutí jako, mimo jiné, participační, transparentní, odpovědné, efektivní, spravedlivé a to napomáhá vzniku právního státu. Dobré vládnutí zajišťuje, že politické, sociální a ekonomické priority vycházejí ze širokého konsenzu ve společnosti a že i hlasy těch nejchudších a nejvíce zranitelných jsou slyšet v rozhodovacím procesu. Ve stejném dokumentu UNDP uvádí i principy dobrého vládnutí.⁵³

⁵⁰ SANTISO, Carlos, 2002, s. 5-6.

⁵¹ KOHLER-KOCH, Beate; RITTBERGER, Berthold, 2006, s. 29.

⁵² BÖRZEL, Tanja A.; PAMUK, Yasemin; STAHN, Andreas, 2008, s. 11-14.

⁵³ Governance for sustainable human development, 1997(b).

Box 4: Principy dobrého vládnutí podle UNDP

Participace	Všichni muži a ženy by měli mít hlas v rozhodovacím procesu, a to buď přímo, nebo prostřednictvím oprávněných institucí, které zastupují jejich zájmy. Tato účast je postavena na svobodě sdružování a projevu, jakož i schopnosti se podílet konstruktivně.
Právní stát	Právní rámec by měl být spravedlivý a nestranně prosazovat zákony, především v otázce lidských práv.
Transparentnost	Transparentnost je postavena na svobodném toku informací. Procesy, instituce a informace jsou přístupné a je poskytován dostatek informací k jejich monitoringu.
Odpovědnost	Instituce a procesy se snaží sloužit všem zúčastněným stranám.
Orientace na konsenzus	Dobré vládnutí dělá prostředníka rozdílným zájmům, aby byla dosažena shoda o tom, co je v nejlepším zájmu skupiny, a pokud možno, politikám a procesům.
Rovnost	Všichni muži a ženy mají příležitost ke zlepšení nebo udržení jejich životního standardu (well-being).
Efektivita a účinnost	Instituce a procesy přinášejí výsledky, které odpovídají potřebám a zároveň využívají zdroje co nejlépe.
Odpovědnost	Vláda, soukromý sektor a občanská společnost mají zodpovědnost vůči veřejnosti, stejně jako zúčastněným institucionálním stranám. [...]
Strategická vize	Lídři a veřejnost mají široký a dlouhodobý pohled na dobré vládnutí a lidský rozvoj spolu s pocitem, co je třeba udělat pro takový rozvoj. To také zahrnuje pochopení společenských, historických a kulturních složitostí, na němž je systém založen. ⁵⁴

Zdroj: United Nations Development Programme: Governance for sustainable human development, 1997

V tomto seznamu principů najdeme běžně užívané principy jako je právní stát, odpovědnost či transparentnost (principy, s nimiž pracuje i Světová banka), které se neliší od obvykle užívaných výkladů těchto pojmů. Na druhé straně se zde setkáváme i s neobvyklými principy

⁵⁴ Governance for sustainable human development, 1997(b).

jako je orientace na konsenzus, v němž dobré vládnutí funguje jako prostředník, či strategická vize, kde je dobré vládnutí široce přijímáno jako nástroj pro budoucí rozvoj.

V roce 2002 přišel zlom v terminologii UNDP. Ve Zprávě o lidském rozvoji (Human Development Report) začal UNDP používat místo termínu dobré vládnutí termín demokratické vládnutí, aby zaměřil pozornost na politickou stránku konceptu. Od té doby UNDP pracuje především s pojmem demokratické vládnutí.⁵⁵

V rámci systému Organizace spojených národů (OSN) dochází k podpoře demokratického vládnutí mnoha institucemi. Implementací dobrého vládnutí se zabývá například United Nations Democracy Fund (UNDEF), United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), nebo především United Nations Development Programme (UNDP).⁵⁶

2. 4. 1. United Nations Democracy Fund (UNDEF)

UNDEF podporuje projekty, které posilují pozici občanské společnosti, prosazují lidská práva a podporují participaci všech skupin v demokratickém procesu. UNDEF pracuje s vládami zemí a pomáhá tak posilovat demokratické vládnutí po celém světě. Od roku 2007 podpořil 330 projektů ve více než 110 zemích světa.⁵⁷

2. 4. 2. United Nations Development Fund for Women (UNIFEM)

Jedním z pilířů UN Women's work je politická participace žen a dobrého vládnutí, který zajišťuje, že rozhodovací procesy jsou participativní, reagující, spravedlivé a začleňující. UNIFEM spolupracuje s cílovými skupinami, jako jsou ženské organizace, vlády, systém OSN. Cílem UNIFEMu je přivést více žen do politiky, školení žen ve vedoucích pozicích a posílení jejich schopnosti, aby se mohly plně účastnit voleb jako voličky i jako kandidátky.⁵⁸

⁵⁵ Vysvětlení přesného rozdílu termínů viz první kapitola. BÖRZEL, Tanja A.; PAMUK, Yasemin; STAHN, Andreas, 2008, s. 14.

⁵⁶ United Nations, 2011(a).

⁵⁷ UNDEF, 2010.

⁵⁸ UN Women, 2011.

2. 4. 3. United Nations Development Programme

United Nations Development Programme (UNDP) je hlavní rozvojový program pod záštitou OSN. Jeho zastupující úřady najdeme ve více než sto třiceti zemích světa. Činnosti v jednotlivých zemích jsou podporovány ze šesti regionálních a servisních center a rovněž z ústředí v New Yorku. Demokratické vládnutí je jedna z nejdůležitějších oblastí zájmu UNDP.⁵⁹

2. 4. 3. 1. Oblasti zaměření UNDP v rámci demokratického vládnutí

Přístup k informacím a e-governance

Demokratické vládnutí vyžaduje participaci občanů, to však není možné bez přístupu k informacím a moderním technologiím. Přístup k informacím je také základním prvkem transparentnosti, odpovědnosti, participace a právního státu. To zajišťuje lidem aktivní účast v politickém rozhodovacím procesu, včetně svobodné a otevřené diskuze, nezbytné pro udržení pluralitního režimu. V tomto směru UNDP podporuje úsilí členských států, které umožňují přístup k informacím pro všechny lidi. E-governance poskytuje investice do informačních a komunikačních technologií. UNDP podporuje e-správu (e-administration), e-poskytování služeb (e-service delivery) a e-účast (e-participation).⁶⁰

Přístup ke spravedlnosti a právní stát

Základem pro právní stát je jak spravedlnost, tak i bezpečnost. Pokud není zajištěna bezpečnost veřejnosti a pokud veřejnost nemá přístup ke spravedlnosti a nejsou uplatňována její práva, může nastat problém diskriminace. Právní stát a přístup ke spravedlnosti společně vytváří příznivé podmínky pro dosažení.⁶¹

⁵⁹ UNDP, Guide to Democratic Governance, 2010(a).

⁶⁰ UNDP, Access to Information and E-Governance, 2010(b).

⁶¹ UNDP, Access to Justice and Rule of Law, 2010(c).

Boj proti korupci

Korupce nezasahuje pouze rozvoj, zasahuje přímo samotnou demokracii. V boji proti korupci země vytvářejí národní protikorupční zákony, prosazují mezinárodní úmluvy a zakládají orgány národní integrity pro transparentnost a odpovědnost. UNDP podporuje toto úsilí jako hlavní poskytovatel technické a finanční pomoci v boji proti korupci.⁶²

Angažovanost občanů

Ve Zprávě o lidském rozvoji z roku 1993, kterou vydalo UNDP, je angažovanost občanů definována jako „proces a ne událost, která se úzce týká lidí v ekonomickém, sociálním, kulturním a politickém procesu, který ovlivňuje jejich životy.“ UNDP podporuje vlády, aby vytvořily mechanismy pro zapojení občanů v politických procesech, včetně skupin obyvatelstva odsunutých na okraj společnosti. Také se zaměřuje na zvýšení kapacit a schopnosti organizací občanské společnosti efektivně se zapojit do rozhodovacích procesů. Podle UNDP termín občanská společnost zahrnuje celou řadu formálních i neformálních společností, které nejsou ovlivňovány státem a tržní ekonomikou: například sociální hnutí, nevládní organizace, organizace založené na víře a podobně, stejně jako komunity a občany, kteří jednájí individuálně i kolektivně.⁶³

Volební systém a proces

Volby jsou transformační nástroj demokratického vládnutí a každý hlas je součástí širšího procesu – volebního cyklu. UNDP nabízí strategickou pomoc v průběhu celého volebního cyklu. Volby mohou umožnit skutečnou účast všech občanů, což má zásadní význam pro dosažení Rozvojových cílů tisíciletí. Volby musí být zajišťovány silnými institucemi, které poskytují stejnou ochranu pro všechny lidi, spravedlivé rozdělení zdrojů a přístup k politické moci. UNDP se také snaží přispívat k předcházení konfliktů během voleb a poskytuje asistenční služby politickým stranám.⁶⁴

⁶² UNDP, Anti-Corruption, 2010(d).

⁶³ UNDP, Civic Engagement, 2010(e).

⁶⁴ UNDP, Electoral Systems and Processes, 2010(f).

Lidská práva

UNDP podporuje lidská práva ve více než sto zemích a spojuje partnery v celosvětové síti. Na žádost těchto zemí UNDP podporuje snahy o budování kapacit institucí, které jsou vytvořené s cílem chránit lidská práva, podporovat koncept lidsko-právního přístupu k rozvoji (human rights-based approach), zabývat se mezinárodními lidskými právy pod vedením OSN a upevňovat partnerství s odbornými institucemi.⁶⁵

Parlamentní rozvoj

Životaschopné demokracie závisí na efektivní tvorbě právních předpisů, na kontrole jejich dodržování a na reprezentaci politických zájmů, což jsou tři klíčové funkce parlamentu. UNDP poskytuje technickou pomoc ve více než šedesáti parlamentech po celém světě. Podporuje institucionální reformy, posiluje vztahy parlamentů s výkonnou a soudní mocí a občanskou společností, podílí se na zvýšení počtu žen v parlamentu a zlepšuje jejich schopnost učit se od sebe navzájem.⁶⁶

Veřejná správa

UNDP soustřeďuje svoji podporu ve čtyřech prioritních oblastech veřejné správy: veřejná správa a demokratické změny (vytváření silných, reprezentativních a demokratických institucí), veřejná správa a Rozvojové cíle tisíciletí (spravedlivé rozdělení přínosů a příležitosti pro všechny), veřejná správa pro stát – a budování míru v post-konfliktních společnostech (udržení míru), veřejná správa pro udržitelnost životního prostředí.⁶⁷

Posílení role žen

Pokud se ženy angažují v politice, přináší to zisk jak pro ženy, muže, děti, tak i pro komunity a národy. UNDP se snaží zajistit, aby ženy měly zastoupení ve všech řídicích orgánech a mohly se účastnit společně s muži veřejného dialogu a rozhodovacího procesu.⁶⁸

⁶⁵ UNDP, Human rights, 2010(g).

⁶⁶ UNDP, Parliamentary Development, 2010(h).

⁶⁷ UNDP, Public Administration, 2010(ch).

⁶⁸ UNDP, Women's Empowerment, 2010(i).

3. DOBRÉ VLÁDNUTÍ V PRAXI

Ve třetí části této bakalářské práce se budu věnovat Projektu na podporu voleb (Election Support Project, ESP), jako příkladu podpory demokratického vládnutí v Tanzánii. Představím zde důležitost konceptu dobrého vládnutí, a to v rámci odpovědnosti a volebního procesu, což je v posledních dvou desetiletích jedno z nejcitlivějších témat Tanzanie. Tento projekt probíhá od roku 2009 a jeho oficiální ukončení je stanoveno na červen 2011. Aby bylo možné pochopit důvody realizace projektu ESP, je třeba nejprve popsat detailněji politickou situaci a její vývoj od prvních pluralitních voleb až po současnost.

3. 1. Obecné informace ke Sjednocené Tanzanské republice

Sjednocená Tanzanská republika (svahilsky Jamhuri ya Mwangano wa Tanzania), známější pod názvem Tanzanie, je stát ve východní Africe, jehož břehy na východě omývá Indický oceán. Severními sousedy na pevnině jsou Keňa a Uganda, západními Rwanda, Burundi a Demokratická republika Kongo a na jihu sousedí se Zambií, Malawi a Mozambikem. Stát je rozdělen na pevninskou část a na souostroví Zanzibar, které má status autonomní území skládající se ze tří hlavních ostrovů Uguja, Pemba a Mafia. Hlavním městem Tanzanie je Dodoma, která roku 1973 nahradila přístavní město Dar Es Salaam. Rozloha státu včetně autonomního území je 945 037 km² a žije zde třicet šest milionů obyvatel, které tvoří více než sto černošských kmenů.⁶⁹ Křesťanství vyznává 45% obyvatel, islám 45% obyvatel, zbylých 10% obyvatel jsou animisté. Úředním jazykem je svahilština (lingua franca) a ve velké míře se používá i angličtina.⁷⁰ Co se týče historie, od počátku 19. století byla Tanzanie součástí kolonie Německá východní Afrika (Ostafrika). V roce 1919, po prohře Německa v první světové válce, přešlo toto území pod správu Velké Británie pod názvem Tanganika, která trvala do roku 1961.⁷¹

⁶⁹ Mezi hlavní patří Sukumové, Haya, Nyakyusa, Nyamwezi a Chagga. Většina obyvatelstva pochází z etnické skupiny Bantu.

⁷⁰ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2009.

⁷¹ U. S. Department of State, 2011.

3. 2. Vznik Revoluční strany

Již před osamostatněním Tanganiky vznikaly první politické strany, v roce 1954 Julius K. Nyerere založil Tanganskou africkou národní stranu (the Tanganyika African National Union, TANU). Na Zanzibaru již během nadvlády Británie vznikla sekularizovaná Afro-širázská strana (Afro-Shirazi Party, ASP), která se stavěla proti dosavadnímu sultanátu a byla orientovaná na pevninskou část Tanzanie. Tato strana nesouhlasila s preferováním asijského a arabského obyvatelstva nad původním obyvatelstvem, a tak v lednu roku 1964 došlo ke krvavému povstání proti sultánovi. Během povstání bylo zabito a vyhnáno několik tisíc arabů, asijské obchody vyrabovány a majetek byl předán příznivcům ASP, která převzala kontrolu nad Zanzibarem.⁷² V roce 1964 byl Zanzibar připojen k pevninské části, země byla přejmenována na Sjednocenou Tanzanskou republiku⁷³ a jejím prezidentem se stává Julius K. Nyerere. Aby byla vytvořena jedna vládnoucí strana, Nyerere v roce 1977 sloučil TANU s ASP a vytvořil Revoluční stranu Tanzanie (Chama Cha Mapinduzi, CCM), která jako jediná politická strana řídila obyvatelstvo ve všech důležitých politických a hospodářských aktivitách.⁷⁴ Opoziční politické strany byly zakázány a jejich představitelé vězněni. Pod tlakem donorů byl schválen roku 1992 přechod k pluralitní demokracii.⁷⁵ Pod vedením hlavního soudce Tanzanie Francise Nyalali vznikla v roce 1991 Nyalali komise (Nyalali commission). Tato komise měla za úkol shromáždit názory občanů a dle výsledku tohoto průzkumu doporučit, zda by měla země zůstat pod vedením jedné strany nebo přejít na systém vlády více stran. Na základě zprávy komise byla zrušena dosavadní ústava Tanzanie i Zanzibaru a zaveden systém pluralitní demokracie. Jelikož nový systém vznikl na základě společného konsenzu, obešel se bez souvisejících negativních jevů, jako jsou povstání, rabování a stávky.⁷⁶

⁷² Na rozdíl od opoziční Islámské národní strany Zanzibaru (Islamic Zanzibar Nationalist Party, ZNP) a jejího spojence na Pembě, Zanzibarské a Pembské lidové straně (the Zanzibar and Pemban People's Party, ZPPP).

⁷³ Spojením slov TANGanika a ZANzibar vznikl současný název státu TANZANie.

⁷⁴ U. S. Department of State, 2011.

⁷⁵ *tamtéž*

⁷⁶ EISA, 2002.

3. 3. Hlavní politické strany

Kromě CCM byly všechny strany založeny na začátku devadesátých let dvacátého století. Po vzniku byly strany slabé a nevýkonné až do té doby, kdy se k opozičním stranám začali přidávat členové CCM. Jelikož ale bylo rozdělení prostředků nerovnoměrné, udržela si CCM svoje vedoucí postavení.⁷⁷ Nejsilnější a vedoucí politickou stranou nadále zůstává CCM. Hlavní opoziční strany jsou Strana za demokracii a rozvoj (Chadema) a Občanská sjednocená strana (Civic United Front, CUF), další strany, jako například Národní konvence za výstavbu a reformu (NCCR-Maguezi) nebo Unie za pluralitní demokracii (Union for Multiparty Democracy, UMD),⁷⁸ nemají v parlamentu významné zastoupení a ve volbách získávají maximálně 1.5% hlasů.⁷⁹

Chadema je jedna z prvních opozičních stran v Tanzanii a oficiálně byla založena v roce 1993.⁸⁰ Tato „strana středu“ soustředí pozornost na podporu hospodářství a zastává názor, že všichni obyvatelé Tanzanie by měli mít prospěch ze zdrojů země. Dalším cílem této strany je posilování ekonomiky a volného trhu. Věří ve svobodu a spravedlivé zákony a stejně jako CUF obrací svoji pozornost především na obyvatele s nízkými příjmy.⁸¹ Po posledních volbách v roce 2010 se stala poprvé v historii hlavní opoziční stranou.

CUF, jež byla tradičně hlavní opoziční stranou a jejíž voličskou základnu najdeme především na Zanzibaru,⁸² byla založena v roce 1992 a vznikla spojením „podzemních“ stran Občanské hnutí, které vyvíjelo svou činnost na pevnině a strany Kamahuru ze Zanzibaru.⁸³ Program CUF zahrnuje privatizaci zdravotnictví a školství a větší regionální autonomii.⁸⁴ Strana se zavázala k řešení zájmů a priorit lidí s nízkými příjmy, ale úzce spolupracuje i s lidmi z jiných společenských vrstev. Je známá také jako lidová strana.⁸⁵

⁷⁷ SHAYO, Rose, 2006.

⁷⁸ U. S. Department of State, 2011.

⁷⁹ EISA, 2010.

⁸⁰ SHAYO, Rose, 2006.

⁸¹ Chadema, 2011.

⁸² U. S. Department of State, 2011.

⁸³ Africa Liberal Network, 2011.

⁸⁴ UNHCR, 2011.

⁸⁵ SHAYO, Rose, 2006.

3. 4. Vývoj politické situace

První pluralitní volby se konaly 25. října 1995 na Zanzibaru, kde zvítězila strana CCM. Mezinárodní pozorovatelé a opoziční strany však obvinili CCM z volebního podvodu a tak CUF, jako druhá vítězná strana, potvrdila své vítězství den po vyhlášení výsledků, zatímco volební komise potvrdila prezidentského kandidáta CCM Salmina Amoura vítězem. CUF odmítl uznat jeho vládu a napětí mezi CCM a CUF vzrostlo ještě poté, co vláda obvinila a zatkla osmnáct členů CUF ze zrady, z toho čtyři na Zanzibaru. Tento akt byl provázen protesty veřejnosti. Celorepublikové volby, které se měly konat 29. října 2005, byly kvůli těmto událostem odloženy na 19. listopad. Strana CCM opět zvítězila s 59.2% hlasů, prezidentem se stal Benjamin Mkapa. V roce 1999 vznikla dohoda mezi CCM a CUF, ale napětí na ostrově zůstalo.⁸⁶

Druhé pluralitní volby se konaly v roce 2000. Předvolební kampaň na pevnině byla poklidná, CCM propagovala ekonomické reformy a programy proti korupci, CUF pokračovala v kritice zaujatosti vlády ve prospěch CCM, omezování v přístupu CUF k médiím a propagovala také větší autonomii Zanzibaru. Ve volbách opět zvítězila CCM s 65% hlasů, prezidentem byl znovu zvolen Mkapa se 71.7% hlasů. Jeho hlavní protivník Ibrahim Lipumba z CUF získal 16.3% hlasů, CUF 12.9%. Vzhledem k většinovému volebnímu systému však CCM získala více jak 90% křesel v Národním shromáždění.⁸⁷

Volby na Zanzibaru opět provázely chaos, předvolební politické prostředí se vyznačovalo vysokou mírou nejistoty a napětí. Před volbami bylo více než čtyřicet pět členů CUF zadrženo po střetech s představiteli CCM a s policií. K samotným volbám přišlo pouze 440 tisíc občanů, což je méně než polovina obyvatel Zanzibaru. Zanzibar disponuje padesáti křesly v Národním shromáždění, o zbývajících 181 křeslech rozhodují voliči na pevnině, jejichž účast byla téměř sto procentní. To vyjadřuje velký nepoměr v rozložení moci. Navíc byl zaznamenán problém s registrací voličů, který byl označen jako netransparentní a nedůvěryhodný, čehož podle CUF využila CCM a získala tak více hlasů.⁸⁸ Volby byly poznamenány spory ohledně korupce v rámci CCM a násilím, když CUF odmítlo výsledky voleb. Zemřelo třicet demonstrantů, kteří

⁸⁶ DER-HOUSSIKIAN, Haig, 2001.

⁸⁷ EISA, 2002(a).

⁸⁸ EISA, 2002(b).

se spolu s ostatními snažili zpochybnit výsledek voleb a prosadit nové volby.⁸⁹ Mnoho příznivců CUF nakonec bylo nuceno uprchnout do Keni při smrtících střetech s policií. Obě strany podepsaly dohodu o usmíření v roce 2001.⁹⁰ Z padesáti křesel v Zanzibarské sněmovně reprezentantů získala CCM třicet šest a šestnáct připadlo CUF.⁹¹

Volební nepokoje jsou jedny z vážnějších problémů, které se vyskytují v jinak stabilní Tanzanii. Pokud existuje problém uvnitř vedení země, je třeba ho eliminovat, jen tehdy pak bude moci být dosažena stabilita, která je potřebná pro úspěšný rozvoj. UNDP se tedy rozhodlo posílit odpovědnost v Tanzanii a aplikovat koncept demokratického vládnutí na podporu třetích pluralitních voleb v roce 2005 v rámci svého projektu a jako reakci na problémy provázející poslední dvě volební období.

3. 4. 1. UNDP: Podpora voleb v roce 2005

V rámci posilování demokratického vládnutí v Tanzanii se celkem jedenáct dárců dohodlo v rámci Memoranda porozumění (Memorandum of Understanding) na podpoře třetích pluralitních voleb konaných 14. prosince 2005 prostřednictvím společné finanční dohody (koše) pod řízením UNDP. Zlepšení volebního systému je jeden z hlavních cílů tanzanského Národního rámce pro dobré vládnutí (National Framework for Good Governance), které založilo UNDP a které se mimo jiné zaměřuje na posílení kapacity Národní volební komise (National Electoral Commission, NEC), soutěžní politiku, občanskou výchovu, toleranci a podobně. Cílem podpory voleb UNDP bylo zajistit přípravu a průběh svobodných a spravedlivých voleb a docílit, aby si občané byli vědomi svých práv, povinností a možnosti zapojit se do politického procesu. Dále usilovalo o zlepšení nestrannosti sdělovacích prostředků a o podávání zpráv veřejnosti k volebním otázkám.⁹²

Prvním krokem UNDP při implementaci těchto cílů bylo přenechání vedení Velké Británii, což zajistilo předejití střetu zájmů během realizace projektu. Na základě zkušeností z předchozích projektů UNDP poskytlo včasné a časté podávání zpráv, což vedlo k posílení důvěry

⁸⁹ National democratic institute, 2005.

⁹⁰ Africa Liberal Network, 2011.

⁹¹ DER-HOUSSIKIAN, Haig, 2001.

⁹² UNDP Tanzania, UNDP Support to the 2005 Elections in Tanzania, 2010(t).

společnosti v komunitu dárců. Podpora všech dimenzí voleb, která byla provedena společným a koordinovaným přístupem, byla klíčová pro snížení transakčních nákladů, jakož i pro zvýšení celkové efektivity programu a jeho dopadu na rozvoj.⁹³

Pomocí projektu na podporu voleb v roce 2005 byly podle UNDP dosaženy tři hlavní výsledky. Prostřednictvím finanční pomoci a programů na podporu zvýšení lidského kapitálu byla navýšena kapacita NEC, která zajistila efektivní, svobodné a spravedlivé volby, jejich přípravu i průběh. Technická, finanční a logistická podpora, která byla svěřena NEC, posílila pravomoci jednotlivých institucí a bylo možné dohlížet na zavádění svobodných a spravedlivých voleb nestranným, transparentním a odpovědným způsobem. Byl zvýšen zájem médií o podávání zpráv o volebních otázkách odpovědným a nestranným způsobem a UNDP také prostřednictvím občanských společností ve spolupráci s místními NGOs poskytlo účinnější a kvalitnější vzdělání občanů ve volebních otázkách.⁹⁴ Volby se tedy staly transparentnější a efektivnější.⁹⁵

Se vším si však UNDP poradit nedokázalo. Podle Národního demokratického institutu⁹⁶ byly volby v roce 2005 lépe regulované než ty předchozí, ale problémy, jako zejména problém s registrací voličů, přetrvaly.⁹⁷ Dalším problémem voleb se ukázala neschopnost opozičních stran definovat své ideologické postoje, a jen několik hlavních opozičních stran bylo schopno vytvořit svůj manifest během volebního období.⁹⁸ UNDP se také nevěnovalo problému poměru počtu křesel v Národním shromáždění (50 pro Zanzibar a 181 pro pevninu), který částečně přispěl k nepokojům v roce 2000.

Volby v roce 2005 přinesly tyto výsledky: prezidentem byl zvolen Jakaya Kikwete, kandidát strany CCM, který získal 80% hlasů. Kikwete vstoupil do úřadu s programem reforem zaměřených na ambiciózní hospodářské projekty v boji proti chudobě, snižování korupce, prioritami ve vědeckém rozvoji a cestovním ruchu. Takovéto reformy budou vyžadovat

⁹³ tamtéž

⁹⁴ Celkem třicet čtyři neziskových organizací na pevnině a třináct na Zanzibaru realizovalo občanský vzdělávací program, který je nyní navrhován k použití v dalších afrických zemích, jako jsou Uganda a Sierra Leone.

⁹⁵ UNDP Tanzania, UNDP Support to the 2005 Elections in Tanzania, 2010(t).

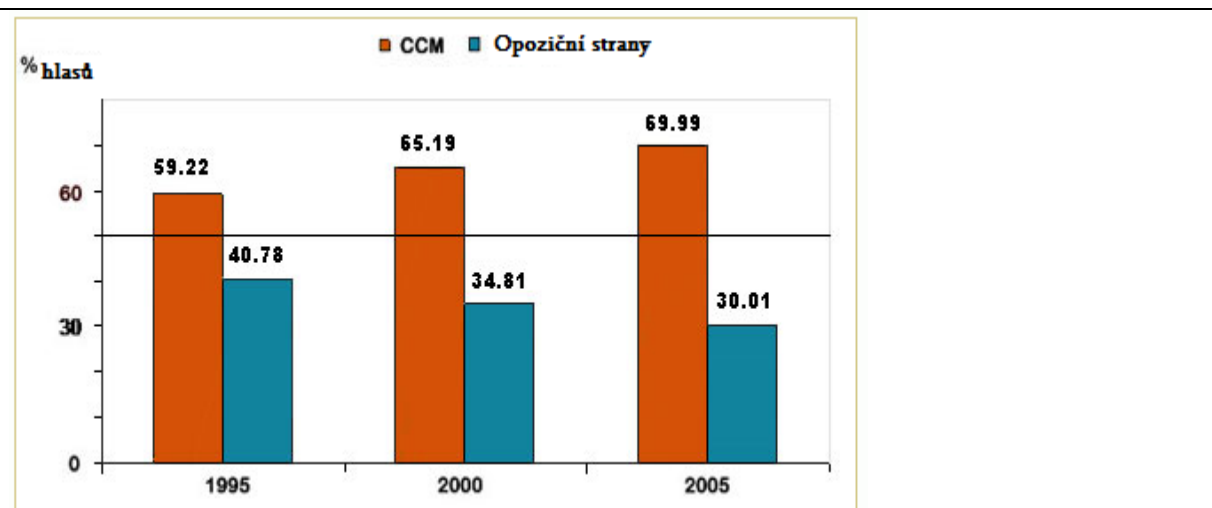
⁹⁶ Národní demokratický institut (National Democratic Institute, NDI) je nezisková nestranná organizace, která podporuje posilování demokratických institucí po celém světě. Podporuje účast občanů, otevřenost a odpovědnost ve vládě.

⁹⁷ NDI, 2005.

⁹⁸ EISA, 2010.

vytvoření smysluplné opozice. Na Zanzibaru zvítězil podruhé Amani Abeid Karume z CCM, který porazil svého opozičního kandidáta z CUF.⁹⁹ Graf v boxu číslo pět znázorňuje vývoj podpory CCM a opozičních stran od roku 1995.

Box 5: Výkon opozičních stran ve vztahu k CCM od roku 1995

Již od prvních pluralitních voleb má CCM viditelnou převahu nad všemi opozičními stranami, kterou ještě prohloubila v roce 2005. Dosavadní hlavní opoziční strana CUF je podporována více na Zanzibaru, ale její podpora zde také klesá, jelikož jak po volbách v roce 2000, tak i předchozích, následovalo krveprolití a věčná nespokojenost CUF s volebními výsledky. I přes částečný úspěch projektu v roce 2005 se UNDP rozhodlo pro nový Projekt na podporu voleb, ve kterém čerpalo z předchozích zkušeností a chyb.

Zdroj: EISA, 2010.

3. 5. Projekt na podporu voleb (Election Support Project, ESP), 2010

ESP byl projekt zaměřený na pomoc budování kapacit volebních komisí NEC, ZEC¹⁰⁰ a neziskových a jiných organizací. Měl za cíl zajistit svobodné a spravedlivé volby,¹⁰¹ které proběhly v říjnu roku 2010. Projekt se zabýval všemi aspekty svobodných demokratických pluralitních voleb a snažil se dosáhnout spravedlivého volebního výsledku.

⁹⁹ tamtéž

¹⁰⁰ Zanzibarská volební komise (Zanzibar Electoral Commission, ZEC)

¹⁰¹ UNDP Tanzania, Election Support Project – ESP, 2009(a).

V den podpisu ESP Oscar Fernandez-Taranco, místní koordinátor OSN, prohlásil, že „hlavním cílem je posílit vnitrostátní kapacity, aby bylo možno provést svobodné, spravedlivé a věrohodné volby se zaměřením na zvýšení kapacit NEC a ZEC, stejně jako zapojení dalších národních subjektů, jako jsou politické strany, média a další subjekty občanské společnosti.“¹⁰²

Projekt byl zahájen v červnu roku 2009 a jeho ukončení je stanoveno na červen 2011. Je tematicky zařazen do oblasti demokratického vládnutí. Lidská práva a gender jsou témata, která převládají v tomto programu. Hlavními donory, kteří se podíleli na financování projektu (a přispěli částkou vyšší než sto tisíc dolarů) jsou UNDP, Velká Británie, Švédsko, Evropská komise, Finsko, Nizozemí, Dánsko, Norsko a Švýcarsko.¹⁰³

Hlavním cílem projektu je posílení demokratických struktur a systémů dobrého vládnutí, uplatňování lidských práv a posílení politického, parlamentního a volebního systému, který zvyšuje efektivní participaci a reprezentaci, přičemž bere v úvahu gender, politickou toleranci, dohled a důvěryhodné volby.¹⁰⁴

3. 5. 1. Aktivity ESP

ESP se výsledku snaží dosáhnout pomocí těchto uvedených aktivit.

Pomoc volebním řídicím orgánům (Electoral Management Bodies, EMBs)

ESP poskytl NEC a ZEC technickou a materiální pomoc. Zatímco většina nákladů na volební proces byla hrazena z vládního rozpočtu EMBs, dárci (UNDP a osm bilaterálních partnerů) poskytlo dvacet osm milionů dolarů na materiální zajištění voleb a na aktivity s tím spojené. Projekt UNDP pomohl EMBs řešit strategické otázky jako je registrace voličů, poskytování vzdělávání voličů nebo podpůrné opatření pro budování důvěry se zúčastněnými stranami.

¹⁰² UNDP Tanzania, UNDP launches support for 2010 elections in Tanzania, 2010(s).

¹⁰³ UNDP (\$1 000 000), DFID Velká Británie (\$9 833 000), Švédsko (\$6 500 000), Evropská komise (\$3 800 000), Finsko (\$2 800 000), Nizozemí (\$1 000 000), Dánsko (\$1 000 000), Norsko (\$1 000 000) a Švýcarsko (\$1 000 000).

¹⁰⁴ UNDP Tanzania, Election Support Project – ESP, 2009(a).

Poskytnutá podpora měla posílit kapacitu, transparentnost a důvěryhodnost EMBs, čímž získaly schopnost zajistit hladký průběh voleb.¹⁰⁵

Vzdělání voličů

Jednou z klíčových součástí projektu je vzdělání voličů, které má za cíl oslovit veřejnost tak, aby se efektivněji zapojila do volebního procesu. V tomto směru se ESP zaměřil zejména na ženy a mládež a na osoby sociálně slabší. Prostřednictvím tohoto projektu volební komise NEC, ZEC a ostatní zúčastněné strany informovaly a srozumitelně voličům vysvětlovaly, jak se registrovat a jak hlasovat. Podpora organizací občanské společnosti a podpora spravedlivého volebního procesu byla rovněž nedílnou součástí ESP.¹⁰⁶

Podpora volebních stran týkajících se volebního procesu

Projekt podporuje úsilí o posílení kapacity politických stran, aby se účinně zapojily a podílely na volebním procesu, což se projevilo jako problém ve volbách v roce 2005. Před volbami v roce 2010 bylo registrováno osmnáct politických stran. Činnost ESP je zaměřena na všechny tyto strany, které budou soutěžit o přízeň voličů. ESP bude realizovat svou podporu nestranně a v souladu se zásadou, že podpora bude poskytována všem stranám ve stejné míře.¹⁰⁷

Podpora médií

Média hrají klíčovou roli při rozhodování voličů. Za prioritní oblasti ESP určil školení pro novináře, posílení mediálního kodexu chování a monitoring.¹⁰⁸

Podpora občanské společnosti

Občanská společnost je důležitou částí volebního procesu. Tanzanie má dobře zavedené a zkušené Organizace občanské společnosti (Civil Society Organizations, CSOs), které již aktivně vyvíjely činnost při volbách v roce 2005. Technická, finanční a jiná odpovídající podpora byla poskytnuta vybraným CSOs na vzdělání voličů, na rozvoj kapacit pro monitoring a na pomoc opomíjeným skupinám voličů k účasti ve volbách. ESP založil Malý grantový fond

¹⁰⁵ UNDP Tanzania, Assistance To Electoral Management Bodies (EMBs), 2010(j).

¹⁰⁶ UNDP Tanzania, UNDP Election Support Project 2010 - Voter Education activities, 2010(r).

¹⁰⁷ UNDP Tanzania, Support to Political Party Regarding the Electoral Framework, 2010(p).

¹⁰⁸ UNDP Tanzania, Support to Media, 2010(o).

(Small Grants Fund) na podporu volebního vzdělávání a na podporu lidí žijících v odlehlých oblastech. Mimo to ESP poskytl účelově zaměřenou podporu pro ženy a opomíjené osoby, stejně jako pro voliče i politické uchazeče. ESP také podpořil sledování průběhu voleb místními organizacemi, což přispělo k transparentnosti a důvěryhodnosti volebního procesu.¹⁰⁹

Pozorování voleb

Sledování všech fází volebního procesu domácími a mezinárodními organizacemi je důležité pro posouzení průběhu voleb a nezbytné pro demokratický vývoj. ESP poskytuje prostředky na pomoc sebekoordinace pozorovatelských misí a podporu pozorování voleb místními organizacemi. Monitoring těmito organizacemi získává větší důvěryhodnost, protože nemohou být obviněny ze zásahu zvenčí.¹¹⁰

Klidné volební prostředí

Aby volby proběhly klidně a bez výtržností, je třeba zajistit participativní plánování, zhodnocení rizik a dialog s klíčovými zainteresovanými stranami, který je řízen příslušnými EMBs pro pevninskou část a Zanzibar. Dále je nutno se efektivně vypořádat s konflikty, které mohou vzniknout (informace, komunikace) a zaškolit policii.¹¹¹

Podpora žen voliček a kandidátek

Tato aktivita byla z části vykonávána s pomocí UNIFEM OSN ve spolupráci s tanzanskými EMBs.

Dalšími hlavními aktivitami je program pro mládež, aktivity na posílení postavení osob se zdravotním postižením a vznik grantového zařízení pro školení voličů (Voter Education Grant Facility).¹¹²

¹⁰⁹ UNDP Tanzania, Support to Civil Society, 2010(n).

¹¹⁰ UNDP Tanzania, Election Observation, 2010(k).

¹¹¹ UNDP Tanzania, Peaceful Electoral Environment, 2010(l).

¹¹² UNDP Tanzania, Support for Women as Voters and as Candidates, 2010(m).

Projekt byl navržen především pro splnění těchto výstupů:

1. volební řídicí orgány jsou schopny účinně plánovat a řídit volební proces;
2. voliči, především ženy a opomíjené skupiny jsou vzděláni, vědí, jak se registrovat a včas volit a specializované organizace zvyšují účast ve volbách a podporují spravedlnost ve volebním procesu;
3. politické strany přispívají k zajištění transparentnosti registrace voličů, monitorování volebních událostí, efektivně řeší volební spory a podporují ženy kandidátky;
4. klíčový tisk, rozhlas a televize, vydavatelé a novináři jsou schopni podat zprávy transparentně a nezaujatě;
5. EMBs účinně koordinují volební pozorovatelské mise;
6. EMBs a ostatní zúčastněné strany zajišťují bezpečné a klidné prostředí v průběhu volebního procesu.¹¹³

3. 5. 2. Zhodnocení úspěšnosti projektu

Jelikož volební pozorovatelé stále hodnotí průběh voleb, byly prozatím vydány pouze předběžné zprávy a na hlavních závěrech se stále pracuje.

Podle časopisu *The Economist* volební pozorovatelé, a to nejen z Evropské unie, tvrdí, že strana CCM využívala stát k prosazení svých zájmů, a to například formou uveřejňování reklamních spotů v době vysoké sledovanosti veřejnoprávní televize a podobně. CCM je vládnoucí strana Tanzanie od získání nezávislosti v roce 1964 a většina starších členů a poslanců se drží starých panafrických a socialistických hodnot. Právě posilující vliv opozičních stran Chademy a CUF donutil prezidenta Kikweteho pracovat tvrději na své kampani než v předchozím volebním období.¹¹⁴ I gender se dostal do popředí zájmu; v Národním shromáždění bylo nově zavedeno 43 křesel pro ženy (20 pro Zanzibar a 23 pro pevninu). Navíc, nový parlament si zvolil svoji novou mluvčí Annu Makinda, která jako první žena v Tanzanii vykonává funkci mluvčí parlamentu.¹¹⁵

¹¹³ UNDP Tanzania, UNDP Election Support Project (ESP) 2010, 2010(q).

¹¹⁴ *The Economist*, 2010.

¹¹⁵ U. S. Department of State, 2011.

Dalším nezávislým pozorovatelem byla patnáctičlenná skupina zástupců britského Commonwealthu, což je sdružení Velké Británie a jejích bývalých kolonií. Byli pozváni Národní volební komisí, aby posoudili objektivnost voleb. Podle zástupců tohoto společenství volby znamenaly pro zemi výrazný krok vpřed, s velmi klidnou kampaní jak na pevnině, tak na Zanzibaru. Opoziční strany byly v průběhu kampaně velmi aktivní (využívání médií, přitahování davů) a plně se zapojovaly do všech aspektů volebního procesu. Jelikož je ale CCM jediná vládnoucí strana, je zdaleka největší a nejlépe finančně zajištěná, ostatním stranám se tedy nedostalo rovných podmínek (například rozsah reklamy). Některé záležitosti však stále zbývá vyřešit, Tanzanie stále pokračuje v posilování svých demokratických procesů, institucí a v budování důvěry mezi všemi zainteresovanými stranami. Volby však byly kompetitivní a svobodné (včetně svobody sdružování).¹¹⁶ Prozatím tedy může být řečeno, že ESP byl úspěšný už jen z důvodu prvního poklidného období po vyhlášení výsledků voleb či díky spolupráci CCM a CUF.

3. 5. 3. Výsledky voleb

Prezident Tanzanie Jakaya Kikwete byl po volbách, které se uskutečnily 31. listopadu 2010, znovu zvolen prezidentem na druhé (a podle tanzanského zákona poslední) pětileté období. Oficiální výsledky uvádějí, že Kikwete získal 61.7% hlasů, což však znamená prudké snížení oproti posledním volbám. Jak se předpokládalo, Kikwete, předseda strany CCM, získal 80% hlasů v odlehlých oblastech Tanzanie. Jeho oponent Wilibrod Slaa z opoziční strany Chadema získal 26%. Chadema se poprvé v Tanzanských dějinách pluralitní demokracie stává vedoucí opoziční stranou, ve volbách získala více hlasů než CUF.¹¹⁷

Především díky projektu ESP proběhly na Zanzibaru poprvé volby pokojně a prezidentem autonomní oblasti byl zvolen Ali Mohamed Shein.¹¹⁸ Závažné nedostatky a ojedinělé násilí provázelo volby na Zanzibaru od roku 1964. Nicméně, po letech marných jednání, se CCM a CUF podařilo dosáhnout dohody o rozdělení moci.¹¹⁹

¹¹⁶ Gender and Trade, 2010.

¹¹⁷ U. S. Department of State, 2011.

¹¹⁸ tamtéž

¹¹⁹ tamtéž

3. 6. UNDP a demokratické/dobré vládnutí v Tanzanii

Od poloviny devadesátých let došlo k liberalizaci politiky a zavedení institucionálních reforem v oblasti právní, veřejné a místní správy a řízení veřejných financí. Byl zaznamenán výrazný pokrok v oblasti dobrého vládnutí, které bylo ústředním tématem v letech 1995-2005. Národní protikorupční strategie (The national anticorruption strategy, NAC SAP) posunula Tanzanii ze skupiny zemí s nejhoršími výsledky do blízkosti mezinárodního průměru. Druhá generace NASCAP, která je v současnosti ve stádiu implementace, se více zaměřuje na zúčastněné strany než první generace.

Vláda prezidenta Kikweteho zesílila reformní iniciativy a ujistila parlament o své oddanosti ke konceptu dobrého vládnutí, odpovědnosti vůči veřejnosti, právnímu státu a k dodržování lidských práv. Navzdory slabším institucím, nedostatku lidských kapacit a ústavním a právním omezením, rozvoj a pokrok v tanzanském vládnutí musí i nadále pokračovat.

V současné době se UNDP snaží podporovat participativní, demokratické, genderově vyrovnané a transparentní rozhodovací prostředí. Momentálně UNDP podporuje posílení demokratického vládnutí v rámci programu na Podporu a prohlubování demokracie (Deepening Democracy Programme) protikorupčním programem NASCAP II. či podporou volebního procesu.¹²⁰

¹²⁰ UNDP Tanzania, Governance and Anti-Corruption, 2009(b).

4. DOBRÉ VLÁDNUTÍ JAKO PŘÍLEŽITOST PRO ROZVOJ V AFRICE

„Na lidech v Africe není nic špatného. Na našem kontinentu není nic špatného. Ale dobří lidé a dobrá půda nutně nevytváří úspěšné země. Je zde potřeba další složky – dobré vládnutí a řádné vedení – to je to, na co se musíme zaměřit.“¹²¹

Mo Ibrahim

4. 1. Je dobré vládnutí prospěšné rozvoji?

Vládnutí můžeme dělit na dobré vládnutí a špatné vládnutí. Dobré vládnutí je koncept, jenž byl vytvořen, aby se předešlo špatnému vládnutí, které přispívá k zaostalosti a k nerozvinutosti afrického kontinentu, chudobě a nefungujícím státům. Zlepšení vládnutí má také zásadní význam pro posílení hospodářského rozvoje.¹²² Pokud bude stát dobře řízen, bude dobře fungovat administrativa a nebude například docházet ke zneužívání zdrojů země osobami, které využívají zisk pouze k uspokojení svých vlastních potřeb, nikoli pro blaho celé země. Navíc snižuje pravděpodobnost rozpoutání konfliktů, jak na lokální, tak i globální úrovni.¹²³ Afrika je obdařena množstvím přírodních i lidských zdrojů. V případě, že země není řádně vedena, tyto zdroje nejsou plně využity. Využití těchto zdrojů k zvyšování životní úrovně lidí na celém kontinentu vyžaduje transformaci špatného vládnutí na vládnutí dobré, což vyžaduje aplikaci konceptu dobré vládnutí. I přes významný pokrok v mnohých afrických zemích¹²⁴ nedostatek dobrého vládnutí je znepokojivý, protože odsuzuje k chudobě miliony lidí a nedaří se uvolnit velký potenciál kontinentu. V konečném důsledku odpovědnost za dobré vládnutí nesou vůdci národů i samotní lidé.¹²⁵ Je důležité, aby se i oni sami mohli účastnit rozhodování ve státě, aby se mohli více zapojit do politického procesu a to například prostřednictvím voleb nebo byli aktivní v kampaních či kandidovali. Proto je nutno těmto lidem zajistit přístup k informacím, vysvětlit jim, proč je jejich účast ve volebním

¹²¹ Mo Ibrahim Foundation, 2010, s 47(a).

¹²² Robert I. Rotberg, 2005.

¹²³ tamtéž

¹²⁴ Mo Ibrahim Foundation, 2010, s 47(a).

¹²⁵ COLEMAN, Isobel, LANDOW, Charles, 2011.

procesu důležitá a co jim může přinést. V případě jejich nízké angažovanosti jim nebo jejich potřebám vůdci nevěnují dostatečnou pozornost.¹²⁶

Od samého počátku mezinárodní rozvojové spolupráce vznikla celá řada návrhů, jak postupovat a jak směřovat pomoc, aby byla Afrika (a nejen Afrika) více rozvinutá. Návrhy se zaměřují na postupné zvyšování životních standardů lidí žijících v chudobě, snížení porodnosti a celkové zvýšení hospodářské úrovně méně rozvinutých zemí. V současné době se donoři přiklánějí k teorii, že toho lze dosáhnout pomocí aplikace konceptu dobrého vládnutí a jeho začlenění do všech projektů v rozvojových zemích.

Podle mnoha organizací i autorů je dobré vládnutí důležitou součástí rozvoje Afriky. Například, bývalá viceprezidentka pro operace Africké rozvojové banky (African Development Bank) Zeinab E. Bakri v roce 2006 uvedla, že hlavními problémy Afriky jsou pokračující hospodářské neúspěchy a absence dobrého vládnutí. „Absence dobrého vládnutí se ukázala být obzvláště škodlivá při nápravném zásahu do vládnutí. Programy pro zmírnění chudoby byly narušeny korupcí, nedostatkem odpovědnosti a neúčastí těch, jichž se programy týkaly,“ dodává.¹²⁷ Pokud má být reforma vládnutí úspěšná, je nutné využít koncept dobrého vládnutí; budou-li se změny řídit podle zásad konceptu, dojde ke snížení míry korupce, instituce budou efektivnější, vláda bude transparentnější a lidé budou moci volit své vůdce ve spravedlivém volebním procesu.

K jejímu názoru se přiklání i bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan, který zdůrazňuje nepostradatelnost dobrého vládnutí. Říká, že „dobré vládnutí je jedním z nejdůležitějších faktorů při odstraňování chudoby a v rámci podpory rozvoje.“¹²⁸ Rovněž i prezident Keni Mwai Kibaki prosazuje dobré vládnutí kvůli dosažení rychlejšího ekonomického růstu.¹²⁹ Úspěšné naplňování konceptu tedy souvisí s ekonomickým růstem, což je jeden ze základních prvků úspěšného rozvoje. Lze konstatovat, že aplikací konceptu dobrého vládnutí může být dosaženo lepších hospodářských výsledků a růstu ekonomiky daného regionu, a to zejména prostřednictvím budování infrastruktury na podporu trhu. Z analýz

¹²⁶ KAUFMAN, Stephen, 2011.

¹²⁷ Zeinab E. Bakri také poznamenala, že African Peer Review Mechanism (viz níže) se ukázal jako zásadní pro podporu dobrého vládnutí v zúčastněných zemích. Podle ní je tento mechanismus důležitý základ pro dobré vládnutí v Africe. Fallah, Bob, 2006.

¹²⁸ IBRAHIM, Mo, 2007.

¹²⁹ Xinhua News Agency – CEIS, 2005.

vyplývá, že dochází k pozitivní korelaci mezi demokratickým vládnutím a úrovní příjmů, investic, lidského kapitálu a ekonomickou liberalizací.¹³⁰

Dobré vládnutí je také úzce spojeno s udržitelným rozvojem. Podle Zprávy o lidském rozvoji, kterou vydala UNDP v roce 2002, koncept dobrého vládnutí přispívá k udržitelnému rozvoji. Pomocí tohoto konceptu lidé mohou být politicky nezávislí a účastnit se rozhodování. V těch afrických zemích, kde vůdci nejsou voleni (Libye) nebo kde jsou volby nedostatečné (Zimbabwe), jsou možnosti značně omezeny. Volby zde tedy neprobíhají dle demokratických postupů, a proto mohou vznikat nepokoje. Dále koncept dobrého vládnutí pomáhá redukovat dopady katastrof, jako jsou přírodní katastrofy, hladomory, epidemie a další, tím že v případě dobrého řízení státu a dodržováním jeho pevně daných pravidel se dokáže s těmito katastrofami lépe vypořádat (např. fungující zdravotní systém, vyškolení specialisté apod.). Koncept navíc může podporovat udržitelný rozvoj tím, že posílí vliv občanů, kteří poté budou zapojeni do politického dění, což podporuje růst a prosperitu, jelikož odráží jejich priority.¹³¹

V boxu číslo šest Mo Ibrahim shrnuje výše uvedené do několika bodů.

¹³⁰ The UNECA and Good Governance in Africa, 2003, s. 5.

¹³¹ The UNECA and Good Governance in Africa, 2003, s. 10.

Box 6: Jak dobré vládnutí přispívá rozvoji

- Bez dobrého vládnutí stát nemůže efektivně spravovat své zdroje, a tedy nemůže poskytovat efektivní vzdělání a zdravotní péči, které je na kontinentu nedostatek.
- Bez dobrého vládnutí zákony nemohou být spravedlivě aplikovány a zabezpečeny. Afrika čelí vysokému riziku vnitřní nejistoty, která se může rychle rozvinout v humanitární krizi, pokud nebude přítomen právní stát a bezpečnost.
- Bez dobrého vládnutí lidé nemohou být spravedlivě zastupováni a demokracie nemůže vzkvétat. Občanská společnost poté nemůže přispět k rozvoji.
- Bez dobrého vládnutí nefunguje obchod. Soukromý sektor je synonymem prosperity, motorem hospodářského růstu a daňového příjmu, ale jen pokud je schopen fungovat.
- Bez dobrého vládnutí zahraniční investoři nebudou chtít investovat své peníze. Afrika zaznamenává rekordní přílivy přímých zahraničních investic, což je však stále zlomek z jejich celkového počtu na světě. Pokud má mít kontinent šanci dosáhnout MDGs do roku 2015, musí být zvýšeny.

Zdroj: IBRAHIM, Mo, UN Chronicle, 2007.

Hlavní mezinárodní organizace jako jsou SB, EU či OSN se snaží naplňovat koncept dobrého vládnutí. Afrika není prototyp prosperujícího kontinentu, ale má velký potenciál k rozvoji (lidské a surovinové zdroje). Dle mého názoru, problém rozvoje Afriky spočívá v přílišné korupci, od které se vše odvíjí: majetní lidé mohou uspokojovat své potřeby bez většího omezení a mají moc ovlivňovat politické a hospodářské dění. Další problém je vymahatelnost práva a dodržování lidských práv. Stát také nemůže efektivně fungovat, pokud zde existují slabé a neefektivní instituce, což také vidím jako jeden z hlavních problémů tohoto kontinentu. Koncept dobrého vládnutí se snaží tuto situaci řešit mnoha směry. Vznikají protikorupční projekty, posiluje se role právního státu a kapacita institucí a mnoho dalších. Pomocí dobrého vládnutí se opravdu může vládnutí stát dobré, a to nejen v Africe.

V této podkapitole jsem se zabývala uplatňováním konceptu dobrého vládnutí v Africe a jeho dopady na rozvoj. Dobré vládnutí je dlouhodobý proces, a proto rozvoj afrického kontinentu není patrný okamžitě. Probíhají však nezávislé průzkumy aplikace dobrého vládnutí, které

přinášejí jak pozitivní, tak i negativní výsledky jeho uplatňování, což znamená, že tento koncept nefunguje pouze po teoretické stránce, ale i po stránce praktické.

4. 2. Měření kvality vládnutí v Africe

Pro získání představy o implementaci konceptu dobrého vládnutí v Africe je nutno se nejdříve seznámit s úrovní vládnutí na tomto kontinentu.

Mo Ibrahim, autor výše uvedeného výroku, je v současné době ředitel a také zakladatel Nadace Mo Ibrahima (Mo Ibrahim Foundation), jejímž cílem je podpora dobrého vládnutí a správného vedení v Africe. Prvořadým cílem této organizace, která vznikla v roce 2006¹³², je vytváření tzv. Ibrahimova indexu, který komplexně zhodnocuje kvalitu vládnutí v Africe. Index vyhodnocuje poskytování veřejných statků a služeb občanům vládou a nestátními aktéry pomocí 88 ukazatelů. Tyto ukazatele se dělí do čtyř kategorií: Bezpečnost a právní stát, Participace a lidská práva, Možnost udržitelného hospodářství a Lidský rozvoj.¹³³ V rámci Bezpečnosti a právního státu jsou státy hodnoceny podle úrovně bezpečnosti občanů (násilná trestná činnost, sociálních nepokoje, obchodování s lidmi atd.) a podle toho, zda se stát řídí právem (síla soudního procesu, soudní nezávislost, vlastnická práva atd.). Měří se také míra korupce, odpovědnost a národní bezpečnost (domácí ozbrojené konflikty, zapojení vlády do ozbrojených konfliktů, počet mrtvých civilistů, uprchlíků atd.). Kategorie Politická participace a lidská práva zahrnuje svobodné a spravedlivé volby, práva žen a rovnost pohlaví a politická práva jako je svoboda projevu a tisku.¹³⁴ Do kategorie Možnost udržitelného hospodářství spadá veřejná správa (např. její kvalita), inflace, soukromý sektor (konkurenční či investiční prostředí), infrastruktura (do které spadá i počet lidí používající mobilní telefon či počítač), životní prostředí a venkovské oblasti.¹³⁵ Poslední kategorie Lidský rozvoj zahrnuje zdravotnictví a sociální péči (dětská úmrtnost, přístup k vodovodu, přístup k lepším hygienickým zařízením) a vzdělání.¹³⁶ Toto jsou příklady jednotlivých indikátorů,

¹³² Mo Ibrahim Foundation, 2010, s 47(a).

¹³³ Mo Ibrahim Foundation, 2010(a).

¹³⁴ Iqbal Zareen, 2010.

¹³⁵ Mo Ibrahim Foundation, 2010(b).

¹³⁶ Mo Ibrahim Foundation, 2010(c).

kteří slouží k měření vládnutí na africkém kontinentu. Jejich plné znění je dostupné na oficiálních stránkách Nadace Mo Ibrahima.¹³⁷

Při sestavování tohoto indexu Nadace čelila mnoha výzvám, mezi něž patří hledání ukazatelů, které mohou dostatečně vystihnout úroveň vládnutí, nebo při výběru nejvhodnější statistické metody či způsobu shromažďování dat. Na praktické úrovni bylo navíc zjištěno, že mnoho oficiálních údajů je poměrně zastaralých, bez pravidelné aktualizace. Musel být tedy vyloučen jeden z nejdůležitějších ukazatelů: ukazatel chudoby a u mnoha dalších indikátorů musely být odpovídající hodnoty odhadnuty.¹³⁸ Zbylá data nadace získává s pomocí 23 externích institucí,¹³⁹ jejichž úplný seznam je opět dostupný na jejich oficiálních stránkách.

Pro výpočet hodnoty Ibrahimova indexu se používá tzv. "min-max" metoda, která zanáší nezpracovaná data do společné stupnice v hodnotách 0-100 pro každý ukazatel, pro každou zemi a pro každý rok. To se provádí pomocí vzorce

$$\frac{[XT - \text{MIN}(x)]}{[\text{Max}(X) - \text{MIN}(X)]} * 100$$

XT je hodnota jednoho ukazatele pro určitou zemi v roce *t* a *MIN* a *MAX* jsou minimální a maximální hodnoty pro tento ukazatel za celé období všech zemí. Konečný výsledek se vynásobí stem, poté vyšší číslo ukazuje lepší výkon.¹⁴⁰

Ačkoliv není Index dokonalým odrazem úrovně vládnutí v Africe, nabízí poměrně přesné zhodnocení (ne)úspěchů jednotlivých zemí v několika odvětvích. Je to v podstatě první měření svého druhu a poskytuje základní informace pro srovnání situace v zemích, mezi jednotlivými zeměmi a na regionální úrovni. Výsledky měření a jeho následné zpracování poskytuje obraz o současné situaci v celé Africe.¹⁴¹

¹³⁷ www.moibrahimfoundation.org

¹³⁸ africa.com, 2011.

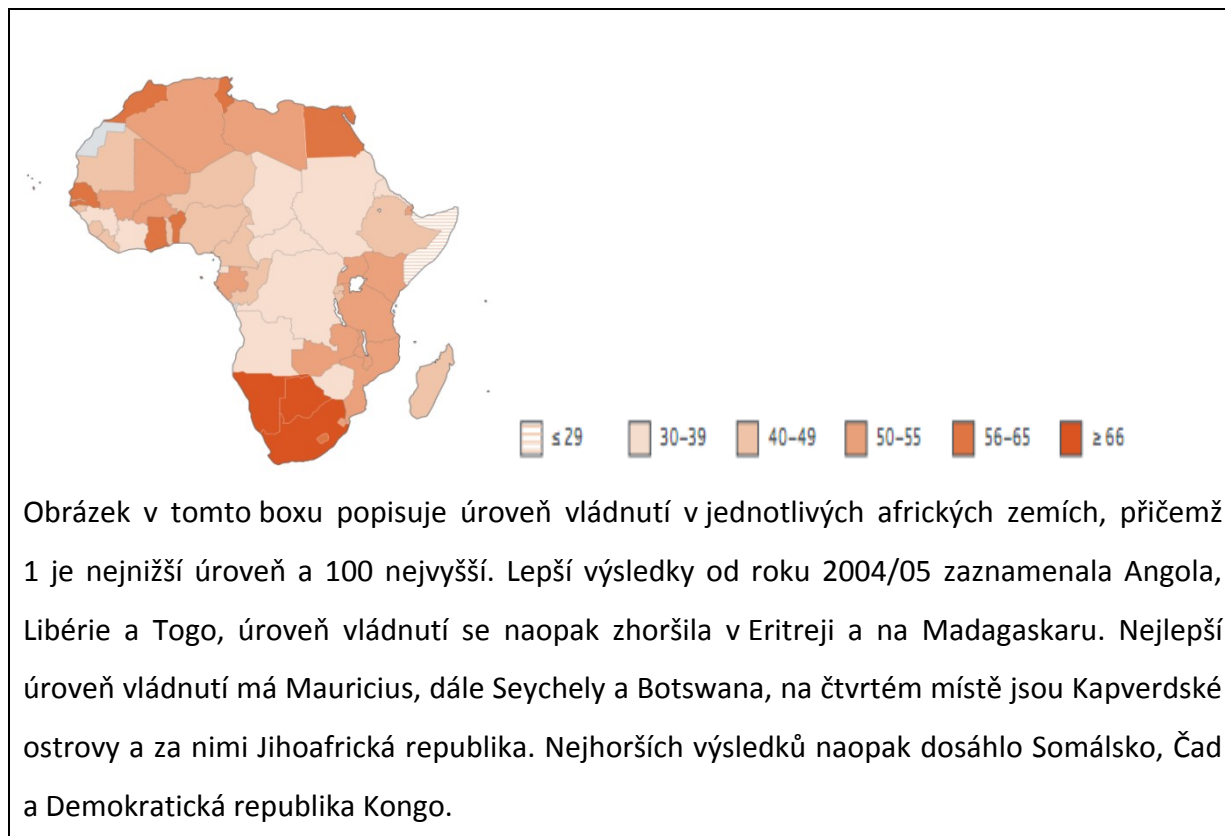
¹³⁹ Mo Ibrahim Foundation, 2010(a).

¹⁴⁰ africa.com, 2011.

¹⁴¹ Iqbal Zareen, 2010.

V boxu číslo sedm uvádím Ibrahimův index Afrického vládnutí (2010 Ibrahim Index of African Governance), který byl publikován v roce 2010, odpovídá však situaci v letech 2008/09, kdy byla data sbírána a poté zpracována.¹⁴²

Box 7: Výsledek měření vládnutí v roce 2008/09

Zdroj: 2010 Ibrahim Index of African Governance: Summary, 2010, s 11-12.

Tento poměrně nový způsob měření úrovně vládnutí v Africe je užitečný základ pro mnohé jiné výzkumy probíhající na tomto kontinentu. Informace o jednotlivých státech zpracovává nezávislá organizace, tudíž by výsledky měly být nezaujaté a objektivní.

Jak již bylo zmíněno, koncept vládnutí a dobrého vládnutí spolu úzce souvisí, protože dobré vládnutí vychází z vládnutí. Podle Ahmeda Mohideena se vládnutí stává dobrým, když jsou věci prosazovány v souladu s právními a etickými zásadami tak, jak je chápe společnost.¹⁴³ V následující podkapitole se budu zabývat měřením úrovně dobrého vládnutí v Africe.

¹⁴² Mo Ibrahim Foundation, 2010(a).

¹⁴³ EYASU, Solomon H., 2006, s. 4.

4. 3. Měření dobrého vládnutí v Africe

Zde je důležité zmínit Hospodářskou komisi pro Afriku, která vypracovává Zprávy o africkém vládnutí, které zahrnují hodnocení úrovně dobrého vládnutí na tomto kontinentu. Tyto zprávy vypracovává OSN a zkoumá, zda pomoc poskytnutá zahraničními organizacemi a ostatními státy v rámci dobrého vládnutí přináší pokrok pro africké státy. Další metoda, kterou je třeba uvést, je Africký mechanismus vzájemného hodnocení, což je projekt Nového partnerství pro rozvoj Afriky (NEPAD). NEPAD je technická a výkonná část Africké unie. O Africký mechanismus vzájemného hodnocení projevuje zájem stále více afrických států, které mají zájem o monitoring své situace a o následné rady NEPADu.

4. 3. 1. Hospodářská komise OSN pro Afriku

Měření úrovně dobrého vládnutí se zabývá Hospodářská komise OSN pro Afriku (United Nations Economic Commission for Africa, UNECA) ve svém projektu Sledování a hodnocení pokroku dobrého vládnutí v Africe (Monitoring and Assessing the Progress towards Good Governance in Africa), který byl zahájen v roce 1999. Tři hlavní výstupy projektu jsou Zpráva o africkém vládnutí (African Governance Report, AGR), Zprávy z jednotlivých zemí (AGR National Country Reports) a Profily jednotlivých zemí (AGR Country Profiles), z nichž je nejdůležitější právě AGR.¹⁴⁴

První Zpráva o africkém vládnutí

První Zpráva o africkém vládnutí (African Governance Report I, AGR I) s názvem Snaha o dobré vládnutí v Africe (Striving for good governance in Africa) byla vydána v roce 2005¹⁴⁵ a je výsledkem rozsáhlého výzkumu týkajícího se dobrého vládnutí v dvaceti sedmi afrických zemích. Výzkum prováděla Hospodářská komise pro Afriku (Economic Commission for Africa, ECA) prostřednictvím národních výzkumných institucí, které získaly názory od více než 50 000 domácností a 2 000 odborníků.¹⁴⁶ Vznik této zprávy reaguje na rostoucí konsenzus mezi africkými vůdci, že dobré vládnutí je základním předpokladem pro rozvoj a pro dosažení

¹⁴⁴ Devex, 2010.

¹⁴⁵ UNECA, 2007.

¹⁴⁶ African Governance Report, 2005, s. xiii.

Rozvojových cílů tisíciletí¹⁴⁷ a přináší pozitivní i negativní výsledky. Například, přechod k demokratickým volbám se stává ústavně přijatelným mechanismem, účast žen v politických institucích (zejména v legislativě a exekutivě) se v některých zemích výrazně zvýšila, zvýšila se i odpovědnost a síla hlasu jednotlivce v politickém procesu. Více zemí také zaznamenalo menší schodek v rozpočtu a větší transparentnost v oblasti měnové politiky a zlepšení kontroly veřejných prostředků. Navzdory těmto pozitivním výsledkům existují oblasti, na které je potřeba se zaměřit. Je to například vymýcení korupce¹⁴⁸ či nedostatečná decentralizace. AGR I byl projednáván na čtvrtém Africkém rozvojovém fóru (African Development Forum IV) s názvem Vládnutí pro pokrok v Africe (Governance for Progress in Africa) v Addis Abebě roku 2004.¹⁴⁹

Druhá Zpráva o africkém vládnutí

V roce 2009 se v Africkém institutu vládnutí (Africa Governance Institute) konala prezentace výsledku AGR II. Zpráva sleduje a hodnotí pokrok, kterého třicet pět zemí účastnících se projektu dosáhly.¹⁵⁰ Oproti roku 2005 (a AGR I), se úroveň vládnutí zvedla o 2%, pokrok v oblasti politické správy je diskutabilní. Mírně se zlepšilo dodržování lidských práv a právního státu (2-3%), ekonomika je lépe řízena. Korupce však stále zůstává hlavním problémem. ECA doporučuje všem zúčastněným zemím, aby se snažily realizovat doporučení plynoucí z AGR II a to jak na regionální, tak na státní úrovni, přičemž ECA těmto zemím přislíbila technickou pomoc a poradenství. Zahájení projektu AGR III je naplánováno na rok 2011.¹⁵¹

AGR I a II jsou komplexní nezávislé studie o úrovni dobrého vládnutí v Africe. Tyto zprávy pouze zhodnocují situaci, ale nenavrhují řešení jako Africký mechanismus vzájemného hodnocení.

¹⁴⁷ UNECA, 2007.

¹⁴⁸ Silná kritika o znepokojení nad korupcí v Africe je slyšet více a více častěji. (McAUSLAN, Patrick, 1996, s. 168.)

¹⁴⁹ AMOAKO, Kingsley Y., 2005, s. xiii-xiv.

¹⁵⁰ Africa governance institute, 2009.

¹⁵¹ ADEJUMOBI, Saïd, 2009.

4. 3. 2. Africký mechanismus vzájemného hodnocení

Další způsob, jak měřit úroveň dobrého vládnutí v Africe, je Africký mechanismus vzájemného hodnocení (African Peer Review Mechanism, APRM), který je určen ke sledování a hodnocení pokroku afrických zemí při plnění jejich závazku v naplňování konceptu dobrého vládnutí, sociálních reforem a udržitelného rozvoje. Poskytuje také zázemí pro sdílení zkušeností zemí s cílem podpory dobrého vládnutí a demokratického procesu.¹⁵² APRM je sebehodnotící mechanismus, který je, podle svých oficiálních stránek, hlavní hnací silou africké renesance a znovuzrození. Zastřešující organizací APRM je Nové partnerství pro rozvoj Afriky (New Partnership for Africa's Development, NEPAD).¹⁵³ Při APRM dochází k systematickému zkoumání a hodnocení státu určenou institucí, jiným státem nebo kombinací obou. Primárním účelem je podporovat přijetí politik, standardů a postupů, které vedou k politické stabilitě, ekonomickému růstu, udržitelnému rozvoji a ke sdílení zkušeností a posílení úspěšné praxe, včetně zjišťování nedostatků, a ke zhodnocení potřeb pro budování kapacit. Toho je dosahováno pomocí indikátorů, s kterými APRM pracuje. Poté je stanoven další postup, ve kterém bude naplňován koncept dobrého vládnutí. Nejvyšším cílem APRM je urychlení pokroku v přijímání a dosahování vzájemně dohodnutých cílů a programů NEPAD ve všech oblastech dobrého vládnutí a udržitelného rozvoje. APRM doporučuje postupy, jeho cílem není stát trestat, ale pomoci zemi identifikovat její slabiny.¹⁵⁴

Existuje pět fází APRM. První fáze analyzuje úroveň vládnutí a rozvoje. V druhé fázi zemi navštíví technické týmy, které čerpají z analýz vypracovaných v první části a které vedou rozhovory s vládními úředníky, se zástupci soukromého sektoru či se skupinami občanského sektoru (NGOs, média) apod. Třetí fáze zahrnuje přípravu hodnotících zpráv založených na informacích získaných ve druhé fázi. Čtvrtá fáze přináší diskuzi a schválení zprávy, v páté fázi je již hotová zpráva formálně předložena AU, veřejnosti apod.¹⁵⁵

¹⁵² HOPE, Kempe Ronald, 2005, s. 289.

¹⁵³ APRM, 2010(b).

¹⁵⁴ HOPE, Kempe Ronald, 2005, s. 290-291.

¹⁵⁵ HOPE, Kempe Ronald, 2005, s. 293.

Od 29. ledna roku 2011 má APRM 30 členských států, které dobrovolně přistoupily k projektu.¹⁵⁶ V období od ledna roku 2006 do roku 2011 již bylo přezkoumáno 14 členských států.¹⁵⁷ Například, v roce 2007 byla vydána Hodnotící zpráva země Jihoafrická republika (APRM Country Review Report of South Africa), pátá v pořadí. Zpráva bere na vědomí kroky a úspěchy v zemi od přechodu k demokracii v roce 1994. Zpráva komplexně pojednává o stavu vládnutí, určuje osmnáct osvědčených postupů Jihoafrické republiky hodných následování, dále rozpracovává jedenáct problémových otázek¹⁵⁸, ve kterých doporučuje Jihoafrické republice provést změnu a zaměřit se na ně.¹⁵⁹

APRM nemá tedy srovnávací tendenci a nesestavuje žebříčky podle úspěšnosti, jako například Nadace Mo Ibrahima, ale monitoruje a vyhodnocuje situaci v jednotlivých afrických zemích, jak si vedou při naplňování konceptu dobrého vládnutí. Země, které mají o tuto studii zájem, informuje o slabých a silných stránkách a poté, pokud to lze (například dostanou-li finanční podporu od donorů), se státy zaměří na tyto slabá místa, která se snaží vylepšit a posunout se o další stupeň blíž celkovému rozvoji.

Měření úrovně vládnutí a dobrého vládnutí je nezbytné z důvodu evaluace aplikace dobrého vládnutí, z čehož se odvíjí zlepšení v oblasti vládnutí. Jednotlivá měření pak informují o tom, v kterých oblastech bylo dosaženo pokroku a v kterých nikoli. Tato různá měření jsou pro africký kontinent a pro jednotlivé země důležitá, protože uvádějí hodnoty a porovnávají sledované hodnoty před a po zavedení konceptu dobrého vládnutí. Státy afrického kontinentu, které se těchto výzkumů účastní, jsou tedy na základě výsledků měření kvality dobrého vládnutí informovány o svých silných a slabých stránkách. Organizemi jsou rovněž navrženy postupy a doporučení, která vedou ke zlepšení úrovně vládnutí. Po vyhodnocení se mohou zaměřit na zmírnění či úplné odstranění nedostatků.

¹⁵⁶ Členské státy jsou Alžírsko, Angola, Benin, Burkina Faso, Džibutsko, Egypt, Etiopie, Gabon, Ghana, Kamerun, Keňa, Kongo, Lesotho, Libérie, Malawi, Mali, Mauritánie, Mauricius, Mozambik, Nigérie, Rwanda, Svatý Tomáš a Princův ostrov, Senegal, Sierra Leone, Jihoafrická republika, Súdán, Tanzanie, Togo, Uganda a Zambie.

¹⁵⁷ Ghana, Rwanda, Keňa, Jihoafrická republika, Alžírsko, Benin, Uganda, Nigérie, Burkina Faso, Mali, Mozambik, Lesotho, Mauricius a Etiopie. NEPAD, 2011.

¹⁵⁸ Nezaměstnanost, omezená kapacita a špatné poskytování služeb, chudoba a nerovnost, pozemková reforma, násilí na ženách, násilí na dětech, HIV/AIDS, korupce, kriminalita, rasismus a xenofobie, diverzita.

¹⁵⁹ APRM, 2010(a).

ZÁVĚR

Koncept dobrého vládnutí byl vytvořen s cílem přispět ke zvýšení životní úrovně obyvatelstva pomocí dodržování jednotlivých principů. V této práci jsem se pokusila shromáždit a představit přístupy ke konceptu různých organizací a autorů.

Podle konceptu by mělo být dosaženo všech faktorů, které jsou v souladu s úspěšným rozvojem. Díky němu by měla být administrativa efektivnější, větší informovanost občanů by měla umožnit transparentnost. Díky nestrannému soudnictví, které se řídí podle zákona a respektuje lidská práva, občané mohou žít podle zásad právního státu, spravedlivé volby umožní občanům zvolit si odpovědnou vládu a celkově se mohou více podílet na správě státu, ve kterém žijí. Koncept také podporuje decentralizaci či vymýcení korupce, což je nesmírná překážka rozvoje. Takto bývá koncept charakterizován, neexistuje pro něj přesná definice a úplná shoda významu konceptu.

Bude-li mít koncept pozitivní dopad na celkovou úroveň vládnutí a rozvojová země se stane dlouhodobě rozvinutější, není momentálně zcela jednoznačné, určitý pozitivní dopad byl však již zaznamenán. Dobré vládnutí je nový koncept a celkové dopady jeho implementace se projevují relativně pomalu. Hodnocením úrovně dobrého vládnutí se zabývá například Hospodářská komise pro Afriku, která v současnosti připravuje třetí Zprávu o vládnutí v Africe, nebo Africký mechanismus vzájemného hodnocení, který po monitoringu situace doporučuje postup pro naplnění konceptu. V současnosti je však koncept viděn jako nezbytná složka pro rozvoj a každý nově vznikající projekt v rozvojových zemích, který souvisí s principy dobrého vládnutí, by se měl řídit podle jeho zásad.

Dle mého názoru je tento koncept a hlavně dodržování jeho principů velmi důležitý jak pro rozvoj v Africe, tak i pro rozvoj všech států světa. Koncept pracuje s principy, které by (pokud by byly striktně dodržovány) zajistily lepší úroveň všeho obyvatelstva. Například s odstraněním nebo alespoň částečným potlačením korupce bojují státy na celém světě, nejen na africkém kontinentu. Zajistit fungování principů dobrého vládnutí v rozvinutých zemích je někdy obtížné. V rozvojových zemích jsou podmínky k zajištění platnosti principů daleko složitější a při jejich aplikaci se organizace často setkávají s obtížnými překážkami, jako je nepochopení, odmítání nových věcí a proto je zavedení tohoto konceptu

dlouhodobější a to i z důvodu nedostatečných zkušeností či vybavení. I přes tyto negativní jevy, které ve větší či menší míře můžeme nalézt v každé společnosti (jak v rozvinutých, tak i rozvojových státech), pokládám koncept dobrého vládnutí za přínosný pro rozvoj společnosti.

POUŽITÁ LITERATURA

ADEJUMOBI, Saïd. *African Governance Institute* [online]. 2009 [cit. 2011-06-16]. Presentation of the "African Governance Report II". Dostupné z WWW: <<http://www.iag-agi.org/spip/Presentation-of-the-African.html>>.

Africa.com [online]. 2011 [cit. 2011-06-27]. Ibrahim Index. Dostupné z WWW: <http://www.africa.com/ibrahim_index>.

African Governance Institute [online]. 2009 [cit. 2011-06-16]. Presentation of the African Governance Report II. Dostupné z WWW: <<http://www.iag-agi.org/spip/Presentation-of-the-African.html>>.

APRM [online]. 2010 (a) [cit. 2011-06-15]. Country reports. Dostupné z WWW: <<http://www.aprm-international.org/index.htm>>.

APRM [online]. 2010(b) [cit. 2011-06-15]. Welcome to APRM. Dostupné z WWW: <<http://www.aprm-international.org/index.htm>>.

BÖRZEL, Tanja A.; PAMUK, Yasemin; STAHN, Andreas. *Freie Universität Berlin* [online]. 2008 [cit. 2011-05-14]. GOOD GOVERNANCE IN THE EUROPEAN UNION. Dostupné z WWW: <http://www.polsoz.fu-berlin.de/polwiss/forschung/international/europa/arbeitspapiere/2008-7_Boerzel_Pamuk_Stahn.pdf>.

BusinessInfo.cz [online]. 2011 [cit. 2011-07-16]. Rozvojová spolupráce. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/rozvojova-spoluprace/1001295/>>.

CARBONE, Maurizio. The European Union, Good Governance and Aid Co-ordination. *Third World Quarterly*, 31, 1 (2010): 13-29. *Academic Search Complete*. EBSCO. [cit. 2011-05-26].

Civic United Front - Tanzania [online]. 2011 [cit. 2011-06-21]. Africa Liberal Network. Dostupné z WWW: <http://www.africaliberalnetwork.org/standard.aspx?i_PageID=1381>.

COLEMAN, Isobel; LANDOW, Charles. *Council on Foreign Relations* [online]. 2011 [cit. 2011-07-10]. Good Governance Still Africa's Achilles Heel. Dostupné z WWW: <<http://www.cfr.org/africa/good-governance-still-africas-achilles-heel/p23729>>.

DER-HOUSSIKIAN, Haig. *Encyclopedia of the Nations* [online]. 2001 [cit. 2011-06-21]. Tanzania - Political parties. Dostupné z WWW: <<http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Tanzania-POLITICAL-PARTIES.html>>.

Devex [online]. 2010 [cit. 2011-06-15]. Monitoring and Assessing the Progress towards Good Governance in Africa. Dostupné z WWW: <<http://www.devex.com/en/projects/monitoring-and-assessing-the-progress-towards-good-governance-in-africa>>.

DOORNBOS, Martin R. 'GOOD GOVERNANCE': THE PLIABILITY OF A POLICY CONCEPT. *TRAMES: A Journal of the Humanities & Social Sciences*, 8,4 (2004): 372-387 s. *Academic Search Complete*. EBSCO. [cit. 2011-02-28].

Economic Commission for Africa [online]. 2005 [cit. 2011-06-16]. African Governance Report. Dostupné z WWW: <<http://www.uneca.org/agr2005/full.pdf>>.

Economic Commission for Africa [online]. 2007 [cit. 2011-06-16]. African Governance Report II. Dostupné z WWW: <<http://www.uneca.org/agr/>>.

Electoral Institute for the Sustainability of Democracy in Africa [online]. 2010 [cit. 2011-06-21]. Tanzania: Post 2005 elections developments. Dostupné z WWW: <<http://www.eisa.org.za/WEP/tan2005post.htm>>.

Electoral Institute for the Sustainability of Democracy in Africa [online]. 2002(a) [cit. 2011-06-21]. Tanzania: The 2000 General Elections. Dostupné z WWW: <<http://www.eisa.org.za/WEP/tan2000election.htm>>.

Electoral Institute for the Sustainability of Democracy in Africa [online]. 2002(b) [cit. 2011-06-21]. Zanzibar: The October 2000 Elections. Dostupné z WWW: <<http://www.eisa.org.za/WEP/zan2000election.htm>>.

Ethnocultural Diversity Resource Center: 2. Good Governance - the concept [online]. 2007 [cit. 2011-03-14]. 11-17.pdf. Dostupné z WWW: <<http://www.edrc.ro/docs/docs/11-17.pdf>>.

EUR-Lex, Access to European Union law [online]. 2004 [cit. 2011-07-12]. *Sdělení komise*. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0043:FIN:CS:PDF>>.

Europa: Summaries of EU legislation [online]. 2003 [cit. 2011-03-29]. EUR-Lex, Access to European Union law. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2003&nu_doc=615>.

Europa: Summaries of EU legislation [online]. 2007 [cit. 2011-05-26]. Governance in the consensus od development. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/development/sectoral_development_policies/r13012_en.htm>.

EYASU, Solomon H. *Ethiopian Observer* [online]. 2006 [cit. 2011-07-12]. Democracy and Good Governance in Africa: Theoretical and Methodological Issues. Dostupné z WWW: <<http://www.ethioobserver.net/Democracy%20and%20Good%20Governance%20in%20Africa.pdf>>.

FALLAH, Bob. *The Perspective* [online]. 2006 [cit. 2011-06-17]. Bad Governance Is Africa's Major Problem - ADB Veep. Dostupné z WWW: <<http://www.theperspective.org/forum/0516200603.html>>.

GEDLU, Mesfin. *Britské listy* [online]. 2004 [cit. 2011-03-30]. Dobré vládnutí: nové ideologie rozvoje z africké perspektivy. Dostupné z WWW: <<http://blisty.cz/art/16970.html>>.

Gender and Trade [online]. 2010 [cit. 2011-06-03]. 2010 Tanzania General Elections - Interim Statement. Dostupné z WWW: <http://www.genderandtrade.org/document/231466/2010_tanzania_general_elections___interim_statemen.htm>.

Global Trade Negotiations [online]. 2003 [cit. 2011-06-11]. Washington Consensus. Dostupné z WWW: <<http://www.cid.harvard.edu/cidtrade/issues/washington.html>>.

Governance : BIOA 'Guide to principles of good governance' [online]. 2009 [cit. 2011-03-06]. British and Irish Ombudsman Association. Dostupné z WWW: <<http://www.bioa.org.uk/docs/BIOAGovernanceGuideOct09.pdf>>.

Governance in the EU : A White Paper [online]. 2001 [cit. 2011-05-26]. European Governance. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf>.

Governance: The World Bank's Experience [online]. Washington, D. C. 1996 [cit. 2011-05-26]. Dostupné z WWW: <http://books.google.com/books?id=lylQWqEdtrkC&pg=PR15&lpg=PR15&dq=governance+world+bank+1994&source=bl&ots=eukasebETs&sig=sDfpJA4ot5sZWRqGwhSTRvThBzk&hl=cs&ei=UgOfTYD9HIOxhAfU40iPBQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&sqi=2&ved=0CD4Q6AEwAw#v=onepage&q&f=false>

GRAHAM, John; AMOS, Bruce; PLUMPTRE, Tim. *Institute on Governance* [online]. 2003 [cit. 2011-03-07]. Governance Principles for Protected Areas in the 21st Century. Dostupné z WWW: <http://iog.ca/sites/iog/files/pa_governance2.pdf>.

HOPE, Kempe Roland. *Toward Good Governance and Sustainable Development: The African Peer Review Mechanism* [online]. *Governance*, 18,2 (2005):283-311 s. Wiley online library. [cit. 2011-06-15]. Dostupné z WWW: <<http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-0491.2005.00276.x>>.

HOUT, Wil. Governance and Development: changing EU policies. *Third World Quarterly*, 31, 1 (2010): 1-12. *Academic Search Complete*. EBSCO. [cit. 2011-05-26].

CHOWDHURY, N.; SKARSTEDT, C. E. *CISDL* [online]. 2005 [cit. 2011-07-10]. The Principle of Good Governance. Dostupné z WWW: <http://www.cisd.org/pdf/sdl/SDL_Good_Governance.pdf>.

IBRAHIM, Mo. *The Secretary General's Agenda: Sustainable Development in Africa Requires Good Governance*. [online]. *UN Chronicle*, 44,1 (2007) [cit. 2011-06-17]. *Proquest Search*. Dostupné z WWW: <<http://search.proquest.com/docview/218138079?accountid=16730>>.

IQBAL, Zareen. *International Institute for Justice and Dvelopment* [online]. 2010 [cit. 2011-06-27]. The Ibrahim Index: Measuring African Successes and Failures. Dostupné z WWW: <<http://www.iijd.org/index.php/news/entry/the-ibrahim-index-measuring-african-successes-and-failures/>>.

Itikadi ya Chama [online]. 2011 [cit. 2011-06-21]. Chadema. Dostupné z WWW: <<http://www.chadema.or.tz/nyaraka/itikadi.php>>.

KAŠPAR, Jakub; PETROVÁ, Marie. *Česká informační agentura životního prostředí* [online]. 2006 [cit. 2011-03-30]. Místní Agenda 21 - Informace, postupy, kritéria (2006). Dostupné z WWW: <[http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFK2CK1O/\\$FILE/MA21-%20IPK_def.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFK2CK1O/$FILE/MA21-%20IPK_def.pdf)>.

KAUFMAN, Stephen. *IIP Digital* [online]. 2011 [cit. 2011-07-10]. Good Governance Will Unleash Africa's Potential, Clinton Says. Dostupné z WWW: <<http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/article/2011/06/20110612155813nehpets0.8745844.html#axzz1RiKL5BZh>>.

KOHLER-KOCH, Beate; RITTBERGER, Berthold. Review Article: The 'Governance Turn' in EU Studies. *Journal of Common Market Studies*, 44 (2006): 27-49. [cit. 2011-05-26].

MALDONADO, Nicole. *The University of Warwick* [online]. 2010 [cit. 2011-05-26]. THE WORLD BANK'S EVOLVING CONCEPT OF GOOD GOVERNANCE AND ITS IMPACT ON HUMAN RIGHTS. Dostupné z WWW: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/csgr/news/doctoral_workshop_on>.

MAOGOTO, Jackson Nyamuya. The "Good Governance" Crusade in the Third World: A Rich, Complex Narrative – Magic Wand or Smoke Screen?." *International Community Law Review*, 9, 4 (2007): 375-385 s. *Academic Search Complete*. EBSCO. [cit. 2011-2-28].

McAUSLAN, Patrick. Good governance and aid in Africa. *Journal of African Law* (1996): 168-182 s. England: Cambridge University Press.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. [cit. 2011-05-31]. Vnitropolitická charakteristika. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/tanzanie/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html>.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2009 [cit. 2011-03-30]. Východní partnerství. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vychodni_partnerstvi.html>.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2009 [cit. 2011-05-31]. Základní informace o teritoriu. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/tanzanie/index.html>.

Mo Ibrahim Foundation [online]. 2010(a) [cit. 2011-06-13]. 2010 Ibrahim Index of African Governance: Summary. Dostupné z WWW: <http://www.moibrahimfoundation.org/en/media/get/20110603_eng-summary-iiag2010-rev-web-3.pdf>.

Mo Ibrahim Foundation [online]. 2010(b) [cit. 2011-06-27]. Methodology. Dostupné z WWW: <<http://www.moibrahimfoundation.org/en/section/the-ibrahim-index/methodology/index-indicators?id=3>>.

Mo Ibrahim Foundation [online]. 2010(c) [cit. 2011-06-27]. Methodology. Dostupné z WWW: <<http://www.moibrahimfoundation.org/en/section/the-ibrahim-index/methodology/index-indicators?id=4>>.

National Democratic Institute [online]. 2005 [cit. 2011-07-12]. *Tanzania*. Dostupné z WWW: <<http://www.ndi.org/tanzania>>.

NEPAD Planning and Coordinating Agency [online]. 2011 [cit. 2011-06-15]. African Peer Review Mechanism (APRM). Dostupné z WWW: <<http://www.nepad.org/economicandcorporategovernance/african-peer-review-mechanism/about>>.

PETTAI, Vello; ILLING, Eveli. "GOVERNANCE AND GOOD GOVERNANCE." *TRAMES: A Journal of the Humanities & Social Sciences*, 8,4 (2004): 347-351 s. *Academic Search Complete*. EBSCO. [cit. 2011-02-24].

ROTBURG, Robert I. *Center for Global Development* [online]. 2005 [cit. 2011-07-06]. Good and Bad Governance in Africa and Beyond. Dostupné z WWW: <<http://www.cgdev.org/content/calendar/detail/3047/>>.

SANTISO, Carlos. *American University: Washington, DC* [online]. 2002 [cit. 2011-06-12]. Reforming European Union Development Cooperation: Good Governance, Political Conditionality and the Convention of Cotonou. Dostupné z WWW: <<http://www1.american.edu/aces/Working%20Papers/2002.4.pdf>>.

SHAYO, Rose. *Electoral Institute for the Sustainability of Democracy in Africa* [online]. 2006 [cit. 2011-06-21]. Parties and Political Development in Tanzania. Dostupné z WWW: <<http://www.eisa.org.za/PDF/rr24.pdf>>.

SMITH, B. C. *Good Governance and Development*. New York: Palgrave Macmillan, 2007. 320 s.

The Economist [online]. 2010 [cit. 2011-06-03]. The results are in. Dostupné z WWW: <http://www.economist.com/blogs/baobab/2010/11/tanzanias_election>.

TRNKA, Daniel. *Veřejná správa* [online]. 2002 [cit. 2011-06-07]. Co je vládnutí. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2002/0043/vladnu_1.html>.

UN WOMEN [online]. 2011 [cit. 2011-05-26]. Democratic Governance. Dostupné z WWW: <http://www.unifem.org/gender_issues/democratic_governance/>.

UNDEF [online]. 2005 [cit. 2011-05-26]. About UNDEF. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/democracyfund/About_Us/about_us_index.html>.

UNECA [online]. 2003 [cit. 2011-06-17]. The UNECA and Good Governance in Africa. Dostupné z WWW: <https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:tV94FOHmlLoJ:www.uneca.org/dpmd/Hope_Harvard.doc+Monitoring+and+Measuring+Progress+Towards+Good+Governance+in+Africa:+The+UNECA+Project+results&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEEsgLwy1VNiKOq5VAyXAqBu5i9QMbj8FPcCXteX31nuZtMDEBI2Y4ocukTvAeFums1WedOMSn3seVYrF-3lnOVEqY7CTgi1BmlUfzmz8RDPc_nsrF8OLyiG-a3cg9LizzfGvIRkCZ&sig=AHIEtbQcD1NQWMsPgWauVsF1U7xCX_Ytxw>.

UNHCR : Refworld [online]. 2011 [cit. 2011-06-21]. Tanzania: Information on the Civic United Front (CUF), and on how party supporters are treated by the government. Dostupné z WWW: <<http://www.unhcr.org/refworld/publisher,IRBC,,TZA,3ae6ab3344,0.html>>.

United Nations [online]. 2011(a) [cit. 2011-05-26]. Governance. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/en/globalissues/governance/links.shtml>>.

United Nations [online]. 2011(b) [cit. 2011-05-26]. Governance. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/en/globalissues/governance/>>.

United Nations ESCAP [online]. 2011 [cit. 2011-05-25]. WHAT IS GOOD GOVERNANCE?. Dostupné z WWW: <<http://www.unescap.org/pdd/prs/ProjectActivities/Ongoing/gg/governance.asp>>.

United Nations Development Programme [online]. 1997(a) [cit. 2011-05-14]. Governance for sustainable human development. Dostupné z WWW: <<http://mirror.undp.org/magnet/policy/>>.

United Nations Development Programme [online]. 1997(b) [cit. 2011-05-26]. Governance for sustainable human development. Dostupné z WWW: <<http://mirror.undp.org/magnet/policy/chapter1.htm#b>>.

United Nations Development Programme [online]. 2010(a) [cit. 2011-05-26]. Guide to Democratic Governance. Dostupné z WWW: <http://www.undp.org/oslocentre/docs10/DG_forWebAsSpreads.pdf>.

United Nations Development Programme : Governance [online]. 2010(b) [cit. 2011-05-26]. Access to Information and E-Governance. Dostupné z WWW: <http://www.undp.org/governance/focus_access_information.shtml>.

United Nations Development Programme : Governance [online]. 2010(c) [cit. 2011-05-26]. Access to Justice and Rule of Law. Dostupné z WWW: <http://www.undp.org/governance/focus_justice_law.shtml>.

United Nations Development Programme : Governance [online]. 2010(d) [cit. 2011-05-26]. Anti-Corruption. Dostupné z WWW: <http://www.undp.org/governance/focus_anti-corruption.shtml>.

United Nations Development Programme : Governance [online]. 2010(e) [cit. 2011-05-26]. Civic Engagement. Dostupné z WWW: <http://www.undp.org/governance/focus_civic_engagement.shtml>.

United Nations Development Programme : Governance [online]. 2010(f) [cit. 2011-05-26]. Electoral Systems and Processes. Dostupné z WWW: <http://www.undp.org/governance/focus_electoral.shtml>.

United Nations Development Programme : Governance [online]. 2010(g) [cit. 2011-05-26]. Human Rights. Dostupné z WWW: <http://www.undp.org/governance/focus_human_rights.shtml>.

United Nations Development Programme : Governance [online]. 2010(h) [cit. 2011-05-26]. Parliamentary Development. Dostupné z WWW: <http://www.undp.org/governance/focus_parliamentary_dev.shtml>.

United Nations Development Programme : Governance [online]. 2010(ch) [cit. 2011-05-26]. Public Administration. Dostupné z WWW: <http://www.undp.org/governance/focus_public_administration.shtml>.

United Nations Development Programme : Governance [online]. 2010(i) [cit. 2011-05-26]. Women's Empowerment. Dostupné z WWW: <http://www.undp.org/governance/focus_womens_empowerment.shtml>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2009(a) [cit. 2011-05-31]. Election Support Project – ESP. Dostupné z WWW: <http://www.tz.undp.org/dg_proj_dg_esp.html>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2009(b) [cit. 2011-06-03]. Governance and Anti-Corruption. Dostupné z WWW: <http://www.tz.undp.org/dg_proj_dg_intro.html>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(j) [cit. 2011-05-31]. Assistance To Electoral Management Bodies (EMBs). Dostupné z WWW: <<http://www.tz.undp.org/ESP/AssistanceToEMBs.asp>>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(k) [cit. 2011-06-01]. Election Observation. Dostupné z WWW: <http://www.tz.undp.org/ESP/Election_Observation.asp>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(l) [cit. 2011-06-01]. Peaceful Electoral Environment. Dostupné z WWW: <http://www.tz.undp.org/ESP/Peaceful_Elections.asp>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(m) [cit. 2011-06-01]. Support for Women as Voters and as Candidates. Dostupné z WWW: <<http://www.tz.undp.org/ESP/Gender.asp>>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(n) [cit. 2011-06-01]. Support to Civil Society. Dostupné z WWW: <http://www.tz.undp.org/ESP/Support_to_Civil_Society.asp>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(o) [cit. 2011-06-01]. Support to Media. Dostupné z WWW: <http://www.tz.undp.org/ESP/Support_to_Media.asp>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(p) [cit. 2011-05-31]. Support to Political Party Regarding the Electoral Framework. Dostupné z WWW: <http://www.tz.undp.org/ESP/Political_Party_Support_re_Legal_Framework.asp>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(q) [cit. 2011-06-01]. UNDP Election Support Project (ESP) 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.tz.undp.org/ESP/index.asp>>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(r) [cit. 2011-05-31]. UNDP Election Support Project 2010 - Voter Education activities. Dostupné z WWW: <http://www.tz.undp.org/ESP/Voter_Education.asp>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(s) [cit. 2011-05-31]. UNDP launches support for 2010 elections in Tanzania. Dostupné z WWW: <<http://www.tz.undp.org/esp2010.html>>.

United Nations Development Programme : Tanzania [online]. 2010(t) [cit. 2011-05-31]. UNDP SUPPORT TO THE 2005 ELECTIONS IN TANZANIA. Dostupné z WWW: <http://www.tz.undp.org/dg_elections2005.html>.

U. S. Department of State: Diplomacy in Action [online]. 2011 [cit. 2011-05-31]. Background Note: Tanzania. Dostupné z WWW: <<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2843.htm>>.

VYMĚTAL, Petr. Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů : Governance: Defining the Concept. Praha : Oeconomica, 2007. s. 16.

VYMĚTAL, Petr. Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů : What is Good Governance about? The Roots and the Key Elements of the Concept. Praha : Oeconomica, 2008. s. 17.

Women won't wait [online]. 2007 [cit. 2011-06-11]. Bilateral donors. Dostupné z WWW: <http://www.womenwontwait.org/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=33>.

Xinhua News Agency - CEIS [online]. Kibaki calls for good governance in Africa to achieve faster economic growth. [online]. 2005. *Proquest Search*. [cit. 2011-06-17]. Dostupné z WWW: <<http://search.proquest.com/docview/452804050?accountid=16730>>.